

Buxoro davlat universiteti
o'quv-metodik kengash 10-sonli
yig'ilishining bayonnomasidan

K O' C H I R M A

27.05.2022

Buxoro shahri

K U N T A R T I B I:

1. Turli masalalar.

O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti B.G'. Qilichevning 5120101- Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili ta'lim yo'nalishlari uchun "Hozirgi o'zbek adabiy tili fanidan kurs ishi bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar" deb nomlangan o'quv – metodik qo'llanma tavsiya etish.

E S H I T I L D I:

M.Y. Farmanova (kengash kotibasi) - O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti B.G'. Qilichevning 5120101- Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili ta'lim yo'nalishlari uchun "Hozirgi o'zbek adabiy tili fanidan kurs ishi bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar" deb nomlangan o'quv – metodik qo'llanma nashrga tavsiya etishni ma'lum qildi. Ushbu o'quv – metodik qo'llanmaga: NavDPI dotsenti filologiya fanlari nomzodi B.P. Zaripov va filologiya fanlari nomzodi, dotsent A.R. Axmedovlar tomonidan ijobiy taqriz berilgani ta'kidlandi. O'quv–metodik qo'llanma muhokamasi haqidagi Filologiya fakulteti (2022-yil 5-may) va O'zbek tilshunosligi kafedrasida (2022-yil 5-may) yig'ilish qarori bilan tanishtirdi.

Yuqoridagilarni inobatga olib o'quv-metodik kengash

Q A R O R Q I L A D I:

1. O'zbek tilshunosligi kafedrasida dotsenti B.G'. Qilichevning 5120101- Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili ta'lim yo'nalishlari uchun "Hozirgi o'zbek adabiy tili fanidan kurs ishi bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar" deb nomlangan o'quv – metodik qo'llanma nashrga tavsiya etilsin.

O'quv-metodik kengash raisi

O'quv-metodik kengash kotibasi

R.G'. Jumayev

M.Y. Farmanova

Bayramali Kilichev

«HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILI»

fanidan

**KURS ISHI BO‘YICHA USLUBIY
KO‘RSATMALAR**

Bayramali Kilichev

«HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILI»

fanidan

**KURS ISHI BO‘YICHA USLUBIY
KO‘RSATMALAR**

o‘quv-metodik qo‘llanma

Buxoro – 2022

**Mazkur qo'llanma BuxDU O'quv-metodik kengashining qarori
bilan nashrga tavsiya etilgan.**

Mas'ul muharrir:

T.H. Asadov

BuxDU dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

Taqrizchilar:

A.R. Axmedov,

BuxDU dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

B.P. Zaripov,

NavDPI dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

KIRISH

«Ta'lim to'g'risida»gi Qonunda qayd etilganidek, Respublikamiz hukumati ham jismoniy, ham aqliy mehnatga qobiliyatli, xalq xo'jaligida, ijtimoiy va davlat hayotining turli sohalarida, fan va madaniyat jabhalarida namunali faoliyat ko'rsatishga qodir, ongli, bilimdon kishilarni tarbiyalash va tayyorlash yo'lini izchil o'tkazmoqda. Mamlakatimizning hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtirish, turmushimizning barcha sohalarida tub o'zgartirishlarga keng yo'l ochib berish davrida talabalarga eng zamonaviy ilmlarni o'rgatish va amaliy jihatdan yaxshi tayyorlash, ularning ilmiy ishga, ijodkorlikka layoqatini namoyon qilish va o'stirish oliy o'quv yurtlarining eng muhim vazifalaridan biridir. Binobarin, hukumatimizning qator qarorlari tomonidan qo'yilgan vazifalarni muvaffaqiyatli ro'yobga chiqarish uchun talabalarni auditoriya mashg'ulotlari bilan band qilishni kamaytirish, o'qituvchilar tomonidan metodik yordam va nazoratni ta'minlab, mustaqil ishni tashkil etishni takomillashtirish kerakligi alohida ta'kidlangan. Bu vazifani amalga oshirish oliy o'quv yurtlari kafedralari oldiga o'quv jarayonini amaliyot bilan yaqinlashtirish, talabalarni mustaqil faoliyatga o'rgatish masalalariga aloqador bo'lgan zarur metodik ko'rsatmalarni ishlab chiqishni talab qilmoqda. Mana shu mulohazalar asosida «Hozirgi o'zbek adabiy tili» predmeti bo'yicha kurs ishlarining mavzulari, ularga tavsiya qilingan ilmiy-nazariy adabiyotni hozirgi o'zbek tilshunosligi fani darajasiga moslashtirib qayta ko'rib chiqish, kurs ishlariga hozirgi talablar nuqtai nazaridan yondoshish natijasida ushbu metodik ko'rsatma yuzaga keldi.

«Hozirgi o'zbek adabiy tili» predmeti bo'yicha kurs ishlari yozishning ilmiy-metodik, amaliy ahamiyati katta. Filologiya fakultetlari talabalarining bu fan bo'yicha yozadigin kurs ishlari, eng avvalo, talabalarda ma'ruzalardan olgan nazariy bilimlarini amalda tadbiq etish malakalarini tarbiyalaydi. Kurs ishlari, shu bilan birga, talabalarining shu borada layoqatlarini sinashning birlamchi vositasi ham bo'lib sinaladi.

KURS ISHLARINI YOZISHGA DOIR USLUBIY TAVSIYALAR

Kurs ishi talabaning dastlabki ilmiy izlanishidir. «Hozirgi o‘zbek adabiy tili» predmetidan kurs ishi yozishda talabaga tavsiya qilinayotgan mavzulardan birini tanlab olib, mavzuga oid mavjud ilmiy-nazariy adabiyotni puxta o‘rganish, berilgan matnlardan (badiiy asar, jurnal yoki gazeta) shu mavzuga doir misollarni (faktik materialni) yetarli miqdorda to‘plash, mavzu talab qilgan yo‘nalishda misollarni tahlil qilib, xulosalar chiqarish vazifa etib qo‘yiladi. Albatta, talabadan mavzu bo‘yicha shu kungacha ma’lum ilmiy-nazariy fikrlardan tashqari biror yangi gap aytish talab qilinmaydi. Kurs ishi oldiga:

- 1) mavjud fikrlarni atroflicha o‘rganib, ularni talqin qila olish;
- 2) berilgan manbalardan tahlil uchun mavzuga doir misollarni izlab topish;
- 3) ularni mavzuni yoritish maqsadida to‘g‘ri tahlil qilishi;
- 4) o‘z kuzatishlarini mantiqan izchillikda ravon bayon etishi;
- 5) tegishli xulosalar chiqarish kabi talablar qo‘yilgan.

Kurs ishi ustida ishlash jarayoni quyidagi bosqichlarni nazarda tutadi:

1. *Mavzu tanlash.*
2. *Tanlagan mavzu yuzasidan lingvistik adabiyotlarni o‘rganish.*
3. *Adabiyotlarni konspektlashtirish.*
4. *Ko‘rsatilgan badiiy adabiyot, kundalik matbuot sahifalaridan mavzu bo‘yicha misollar to‘plash.*
5. *To‘plangan materialni sistemaga solish.*
6. *Kurs ishining rejasini tuzish.*
7. *Yig‘ilgan materialni shu reja asosida tahlil qilish.*
8. *Kurs ishini yozish.*
9. *Kurs ishini yakunlash.*
10. *Kurs ishini oqqa ko‘chirish, muqovalash hamda himoyaga tayyorlash.*

Mavzu tanlash.

Kurs ishini yozish mavzuni tanlashdan boshlanadi. Mazkur ko‘rsatmaning keyingi qismida «Hozirgi o‘zbek adabiy tili» predmetining bo‘limlari bo‘yicha kurs ishlari yozish uchun muvofiq deb topilgan mavzular ko‘rsatilgan. Talaba mana shu mavzular ichidan birini – o‘zi qiziqqan, o‘ziga ko‘proq tanish mavzuni ixtiyoriy ravishda tanlab oladi. Albatta, bir guruh talabalardan ikki yoki uch

kishining bir mavzuni tanlashlari kurs ishlaridagi bir xillik keltirib chiqarishi mumkinligini nazarda tutib, yaxshisi, talabalarning har qaysisi alohida mavzu ustida ishlagani ma'qul. Ba'zan shunday bo'ladiki, talaba mavzulardan birini tanlashda ikkilanishi yoki mavzuni, u orkali kurs ishida qo'yiladigan maqsadni tushunib etmasligi mumkin. Shunday paytlarda talabalarning mavzularni belgilashlarini kuzatayotgan o'qituvchidan u yoki bu mavzu yuzasidan olingan izoh, maslahat ularga yaxshi yordam bo'ladi. O'qituvchi talabalarni mavzularning xarakteri, ulardan ko'zda tutilgan maqsad bilan tanishtiradi. O'qituvchi kurs ishi yozish uchun dastlabki metodik maslahatlar beradi. Shuningdek, u ko'rsatmada ko'rsatilgan adabiyotlarga qo'shimcha manbalarni tavsiya etishi ham mumkin.

Kurs ishiga ilmiy rahbarlik qilish.

Kurs ishining mavzusi va ilmiy rahbari universitet rektorining buyrug'i asosida tasdiqlangandan so'ng, talaba mavzuga tegishli adabiyotlarni o'rgangan holda ilmiy rahbar bilan birgalikda ishning rejasini ishlab chiqadi. Mazkur jarayon talabaga ilmiy rahbar tomonidan beriladigan kurs ishi topshirig'ida o'z aksini topadi.

Talaba ilmiy rahbar bilan belgilangan kunlar va soatlarda muntazam ravishda uchrashib, kurs ishini bajarilishini muhokama etib borishi hamda u bo'yicha maslahatlar olishi kerak.

Ilmiy rahbarning vazifalari quyidagilardan iborat:

- kurs ishi bo'yicha ilmiy va uslubiy yordam berish;
- ish mavzusi bo'yicha muntazam ravishda suhbatlar o'tkazish va maslahatlar berib turish;
- ishni bajarish uchun zurrur bo'lgan adabiyotlar va ma'lumotlardan foydalanish yuzasidan tavsiyalar berish;
- ishning kamchiliklarini ko'rsatish va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berib borish;
- bajarilgan ishni baholash;
- ishni o'z taqrizi orqali himoyaga taqdim etishga tavsiya berish;
- talabani kurs ishi himoyasiga axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalangan holda taqdimot qilishga tayyorlash.

Ishning ilmiy rahbari uning sifati hamda mazkur uslubiy ko'rsatma talablariga qat'iy rioya qilingan holda bajarilishiga mas'ul hisoblanadi.

Ilmiy-nazariy adabiyotlarni o'rganish.

Talabalarga ko'proq qulay bo'lishini ko'zda tutib, kurs ishlar uchun tavsiya qilingan adabiyotlar qismlarga ajratib berildi: har bir

bo'lim uchun umumiy bo'lgan asosiy adabiyotlar (darsliklar, qo'llanmalar, monografik tadqiqotlar...) va har bir mavzu uchun xususiy adabiyotlar (maxsus ilmiy ishlar, ilmiy to'plam va jurnallarda e'lon qilingan maqolalar, taqrizlar).

Biroq talaba o'z mavzusi bo'yicha ko'rsatilgan adabiyotlar bilangina cheklanmay, shu masalaga aloqador ilmiy fikrlarni mumkin qadar ko'proq o'rgansa, maqsadga muvofiq bo'ladi (kundalik matbuot materiallari, yangi nashr qilinayotgan ilmiy-tadqiqot ishlari nazarda tutiladi). Bu talabani mavzuni eski fikrlar doirasida, sayoz yoritishdan saqlaydi. Eng muhimi, talabani bilim doirasi qancha keng bo'lsa, u mustaqil fikrlashga shuncha o'rgana boradi, unda fan sirlarini chuqurroq o'rganishga bo'lgan intilish kuchaya boradi.

Kurs ishini yozishda mavjud ilmiy-nazariy adabiyotlar bilan qay ko'lamda tanishish, ularni qanday o'rganish alohida ahamiyatga ega. Kurs ishining yozilish saviyasi shu bosqichda talabani mas'uliyat bilan mehnat qilishga, izlanishi, mavzu yuzasidan bildirilgan fikrlarni idrok qilishga bog'liq. Ayrim hollarda talabalarning kurs ishlarida ilmiy adabiyot bilan tanishish, uni o'rganishga yuzaki qaraganliklari, asosan darsliklargagina murojaat qilganliklariga duch kelamiz. Xolbuki, ilm-fan hamma vaqt taraqqiyotda, rivojlanishda bo'lib, bu ko'proq xususiy adabiyotda aks etadi. Ayniqsa, monografik tadqiqotlar, muammoli maqolalar ijodiy fikrlashga chorlaydi. Adabiyotlar bilan keng qo'lamda tanishish, ularni sinchkovlik bilan o'rganish tanlangan mavzu bo'yicha mavjud fikrlarning orasida munozaratalab, qiziqishga loyiq kuzatishlar borligini namoyon qiladi. Bularni faktik materialda mustaqil tahlil qilib, o'z xulosalarini chiqarishga, qisqasi, ilmiy tafakkurga undaydi.

Ilmiy-nazariy adabiyotni o'rganishni darsliklardan, umumiy xarakterdagi boshqa manbalardan boshlash ma'qul. Xususiy adabiyotlar esa umumiy adabiyotlardan olgan bilimni to'ldirish, aniqliklar kiritishga xizmat qiladi.

Adabiyotlarni konspektlashtirish.

Ilmiy-nazariy adabiyot bilan tanishish paytida talaba ularni faqat ko'zdan kechirib chiqmay, kerakli joylarni belgilab, konspektlashtirishi, sitata uchun foydalanish mumkin bo'lgan joylarni alohida ajratib olishi kerak bo'ladi.

Konspektlashtirish oddiy ko'chirib olish emas. Talaba konspektlashtirishda mavzuning shu kitob yoki maqolada qanday yoritilishida aniq baho berishi, o'zining mulohazalarini bildirishi,

munozarali o‘rinlarni belgilashi, lozim hollarda to‘ldirishi kerak. Konspektlashtirish ishning kirish va asosiy bo‘limlarini yozishda asqotadi. Ishda foydalanilgan ilmiy-nazariy adabiyotlarning obzori, masalaning ularda quyilishi kirish bo‘limida, munozarali fikrlar esa asosiy bo‘limni yozishda, faktik material tahlilida bayon qilinadi.

Konspektni quyidagicha olib borish maqsadga muvofiq bo‘ladi, deb o‘ylaymiz:

- sahifaning yuqorisida muallifning ism-familiyasi, kitob yoki maqolaning nomi, nashr qilingan o‘rni va vaqti (maqola e‘lon qilingan manba haqida ham ma‘lumot) ni ko‘rsatib, keyin sahifa ikki qismga bo‘linadi.

- chap tomonda konspektlashtirilayotgan ishning bet va paragraflari ko‘rsatilib borgan holda diqqatga sazovor, kurs ishi uchun muhim o‘rinlari aynan, so‘zma-so‘z ko‘chiriladi.

- o‘ng tomonda talabaning shu fikr yuzasidan mulohazalari berib boriladi, Ayni paytda ular boshqa manbalarga solishtiriladi. Chunki aynan bir hodisa, unga xos tushunchalar adabiyotlarga boshqa-boshqa terminlar bilan nomlanganini uchratish mumkin. Masalan, «O‘zbek adabiy tilida neologizmlar» mavzusida kurs ishi yozganda mavjud adabiyotlardan ikkitasiga murojaat qilib, bu hodisaning atalishi va ta‘riflanishini qiyoslaylik:

Hozirgi o‘zbek adabiy tili. 1 qism. Toshkent: O‘qituvchi. 1980, 127-b.

Tilda yangi paydo bo‘lgan va yangilik belgisi (bo‘yog‘i)da berilgani sezilib turadigan so‘zlar yangi leksik qatlamni tashkil etadi. Bunday so‘zlar neologizmlar deb ham yuritiladi. «Lingvistik terminlarning izohli lug‘ati» berilganidek, neologizm ya‘ni yangi so‘z degani. Yangi narsa, tushunchalarni ifodalash uchun hosil qilingan, hali odatdagi lug‘aviy birlikka aylanib ketmagan so‘z yoki ibora.

O‘zbek tili leksikologiyasi. Toshkent: Fan, 1981, 152-155-b.:

O‘zbek tilida ma‘lum bir davrda paydo bo‘lgan yangi lug‘aviy birliklar bu til leksikasining yangi so‘zlar qatlamini tashkil qiladi. Neologizm paydo bo‘lish davriga ko‘ra yangi yoki eng yangi so‘z bo‘lib, unda yangilik ottenkasi yaqqol sezilib turadi.

Yangi so‘zlar qatlamining doirasi noaniq: tilda yangi paydo bo‘lgan so‘zlar nazarda tutiladimi yoki sobiq sho‘ro davrida paydo bo‘lgan so‘zlar nazarda tutiladimi? Yoki ikkala manbada ham frazeologik neologizmga misol yo‘q.

Bunday konspekt ikki tomonlama maqsadga:

1) nazariy adabiyotlardagi turli qarashlarni bir sistemaga solish, ular orasidagi o'xshash va farqli tomonlarni ajratib olish uchun;

2) lozim bo'lgan hollarda sitata sifatida foydalanish uchun xizmat qiladi.

Faktik material to'plash.

Kurs ishi uchun tavsiya qilinayotgan mavzularga faktik material to'plash uchun badiiy adabiyot ham tavsiya qilinadi. Talaba kurs ishi yozishga tayyorgarlik ko'rish paytida mana shu badiiy asarlardan mavzu bo'yicha tahlil uchun faktik material yig'adi. Masalan, shunday mavzu bor: «O'zbek tilining lug'at tarkibidagi o'zlashgan qatlam va uning boyish yo'llari». O'qituvchi bilan kelishgan holda talaba bu mavzuni yoritish uchun faktik material (asos) sifatida taniqli yozuvchi A.Muxtorning «Chinor» romanini sinchiklab o'qib chiqib, undagi o'zbek tiliga boshqa tillardan o'zlashgan so'zlarni belgilaydi va keyin uni kartochkalarga ko'chiradi. Har bir misol (jumla) bittadan kartochkaga ko'chirilishi, bunda shu asarning nomi va sahifa nomeri ko'rsatilishi lozim. Masalan: U rayonga borib, mashinani chaqirdida, to'g'ri oblastga qarab yo'l oldi. («Chinor», 105-b.).

Kartochkada kerakli so'zning tagiga chiziladi, misolning qaysi betdan olinganini kurs ishi yozish paytida qo'l keladi.

Faktik material qancha ko'p yig'ilsa, shuncha yaxshi. Faktik materialning boyligi ish davomida misollar orasidan eng mazmunli, eng muvofiqlarini tanlab olish imkonini berish bilan birga, tahlilning har tomonlama puxta bo'lishini ta'minlaydi. Aksincha, tahlil uchun to'plangan misollarning kamligi talabaga nazariy adabiyotda bayon qilingan fikrlarni amalga keng tadbiiq qila olishga yo'l bermaydi, bu esa sayoz, ba'zan noto'g'ri xulosalarga olib keladi. Natijada kurs ishining saviyasiga jiddiy putur etadi.

Publitsistik adabiyotdan, gazeta yoki jurnallardan olingan misollarning ham har biri yuqoridagidek alohida kartochkaga yoziladi. Bunda ham har bir kartochkada shu misolning qaysi manbadan olingani aniq ko'rsatilishi, gazeta va jurnal materiallarida esa muallif, materialning (hikoya, ocherk yoki maqolaning) nomidan tashqari, gazeta yoki jurnalning yili, oyi va sanasi ko'rsatilishi ma'qul.

To'plangan materialni sistemalashtirish.

Mavzu uchun ko'rsatilgan ilmiy-nazariy adabiyot bilan tanishib chiqilgach va shu mavzuga doir misollar yetarli miqdorda yig'ilgach, kurs ishi uchun material to'plash ishini tugallangan, deb hisoblash va uni sistemalashtirishga o'tish mumkin. To'plangan materialni

xarakteriga qarab ikkiga ajratiladi; har qaysisi o'z doirasida sistemaga solinadi. Materialni sistemaga solishdan maqsad uni tahlilga tayyorlashdir.

1. Ilmiy-nazariy adabiyotdan olingan konspekt, sitata materiallari alohida ajratiladi, konspektlarni esa xronologik tartibda (ya'ni shu mavzuga doir darslik, ilmiy maqolalar e'lon qilingan vaqt tartibiga ko'ra) joylashtiriladi.

2. Badiiy yoki publitsistik adabiyotlardan, gazeta yoki jurnallardan yig'ilgan faktik material esa olingan manbasiga qarab ajratiladi. Keyin har birining ichida misollar mavzuning qaysi tomonini ochishga mo'ljallanishiga ko'ra guruhlanadi. Masalan, «So'zlararo ma'noviy munosabatlar» mavzusidagi kurs ishi uchun yig'ilgan misollarni sistemalashtirganda, ularni ma'noviy munosabatning qaysi turiga oidligiga ko'ra sinonimga misollar, antonimga misollar va sh .k. guruhlash mumkin. Misollarni tahlilgacha mana shunday sistemalashtirishning foydasi shuki, talaba bu bosqichda kurs ishini yozish uchun, to'plangan material yetarlimi yoki yo'qligini yana bir marta ko'zdan kechirishi, yetishmovchi misollarni o'z vaqtida izlab topishi mumkin.

Kurs ishining rejasini tuzish.

Kurs ishini yozish uchun zarur tayyorgarlik ishlari: tavsiya qilingan ilmiy-nazariy adabiyotlarni o'rganish, ularni konspektlashtirish, faktik materialni to'plash va tartibga solish nihoyasiga etdi. Talaba endi kurs ishini yozish yo'nalishini belgilashi, ya'ni uning rejasini tuzishi kerak bo'ladi. Reja kurs ishiga tanlangan mavzuni atroflicha yoritib berishga xizmat qilishi, talaba e'tibor berishi lozim bo'lgan masalalarni qamrab olishi kerak bo'ladi. Shu sababli odatda kurs ishiga tuzilgan reja mavzuni talaba qay darajada tushunib yetganidan dalolat berib turadi.

Ayrim hollarda kurs ishining rejasi juda puxta, keng qamrovli bo'ladi-yu, ishning o'zi unga mutanosib bo'lmaydi, rejada tilga olingan masalalar matnda uch-to'rt og'iz gap bilan bayon qilinadi, xolos. Mukammal tuzilgan reja asosida puxta yozilgan, misollar bilan dalillangan, did bilan tayyorlangan kurs ishi talabaning yuqori saviyasidan, uning o'z vazifasiga mas'uliyatni his qilib yondashganidan dalolat beradi.

Kurs ishi talabaning oliy o'quv yurtidagi dastlabki ilmiy-ijodiy ishi bo'lib, hajmining kichikligi, xarakteri bilan diplom ishini yozishga o'rgatuvchi bosqichi hisoblanadi. Shuning uchun diplom

ishidan farqli o'laroq kurs ishlari boblarga emas, bo'limlarga ajratiladi. Har qanday ilmiy yoki ijodiy ishda bo'lgani kabi talaba kurs ishida, avvalo, bir-biriga bog'liq uch mantiqiy bo'limni: kirish, asosiy va xulosa bo'limlarini, qaysi masalani kirishda, qaysi masalalarni esa asosiy bo'lim yoki xulosada bayon qilishni belgilab olishi juda muhim.

Ishning kirish bo'limida mavzuning dolzarbligi, uning tilshunoslikda o'rganilishi haqida gap boradi, shuning uchun kirish bo'limi rejada bir yoki ikki qism bilan beriladi. Bunda mavzuning murakkab yoki osonligi, adabiyotlarda o'rganilishi hisobga olinadi.

Asosiy bo'lim kurs ishining ahamiyat jihatidan ham, hajm jihatidan ham eng salmoqli qismi bo'lgani uchun bir necha mayda qismlarga bo'linadi. Ular rejada nuqtali va qavsli arab raqamlari bilan belgilanadi.

Xulosada avvalgi ikki bo'lim materialning yakuni aks etadi, talaba shu mavzu bo'yicha izlanishlarning natijasini qisqa va lo'nda bayon qiladi. Xulosa rejada ko'p hollarda bir qism bilan ko'rsatiladi.

Kurs ishi insho emas. Shuning uchun rejada kirish, asosiy va xulosa bo'limlarini atamay, I, II, III rim raqamlari bilan belgilash kifoya.

Kurs ishining xomaki rejasi ilgariroq, lingvistik adabiyot bilan tanishish davomida tuzish mumkin. Odatda shunga qarab misollar to'planadi. Misollar to'plash va yig'ilgan jami materialni sistemalashtirish davomida bu reja ancha o'zgarishi mumkin. Shuning uchun uzil-kesil oxirgi reja ishni bevosita yozishga kiritishdan oldin tuziladi (kurs ishlarining rejalaridan namunalar metodik ko'rsatmalardan so'ng beriladi).

Yig'ilgan materialni tahlil qilish.

Kurs ishining aniq rejasi tuzilgach, endi eng muhim bosqichga – mana shu reja asosida to'plangan materialni tahlil qilishga o'tish mumkin. Bunda ham lingvistik adabiyot materiali alohida, faktik material alohida tahlil qilinadi. Tahlilni avval ilmiy-nazariy adabiyotdan boshlash kerak, chunki u ishning kirish qismini yozish va umuman, misollarni qanday tahlil qilish yo'lini belgilab beradi.

Ilmiy-nazariy adabiyot tahlilida talaba o'zining mavzusi bo'yicha mavjud fikrlarni avval darsliklar, keyin xususiy manbalar bo'yicha o'rganib chiqishi maqbul, chunki xususiy manbalar (maqollar, taqrizlar, lug'atlar...) darslikdagi fikrlarni to'ldiradi, izohlaydi, ba'zan zid keladi. Talaba o'zi uchun kerakli mana shu

fikrlarning hammasini qunt bilan, sinchiklab o'rganishi va kurs ishida mavzuni qanday yoritish yuzasidan o'zi uchun tegishli xulosalarga kelishi kerak. Ba'zan mavzu yuzasidan e'lon qilingan fikrlar, umuman olganda, bir-biriga mos keladi va bir-birini to'ldiradi. Bunday paytlarda talabani ish oson kechadi, albatta. Lekin shunday hollar ham bo'ladiki, o'zaro zid, boshqa-boshqa fikrlar ham bo'lishi mumkin. Bunday paytda talaba, albatta, avvalo darsliklarga asoslanishi, o'z qarashlarini to'ldirishi, izohlashi talab etiladi. E'tiroz tarzidagi fikrlarni kurs ishining kirish qismida, albatta, ko'rsatib o'tish, shuningdek, misollar tahlilida ham shu fikrning qay darajada o'zini oqlashini tekshirib ko'rish kerak.

Misollarning tahlili talabani ilmiy-nazariy adabiyotni o'rganib, shundan chiqargan xulosalariga asoslanadi. Talaba misollarni o'rganishda mumkin qadar diqqat bilan, sezgirlik bilan yondashish kerak. Chunki misollarning tahlili talabani bilim darajasini ham, shu bilimni amalda tadbiq eta olish qobiliyatini ham belgilaydi. Misollarning tahlili asosida kurs ishining asosiy qismi yoziladi. Shuning uchun misollar qancha chuqur o'rganilsa, mavzuning eng nozik tomonlari ham shunga qarab yoritiladi va kurs ishining asosiy qismi, demak, o'zi ham shuncha muvaffaqiyatli yozilgan bo'ladi.

To'plangan material yaxshilab o'rganilib, tahlil qilingach, kurs ishini yozishga kirishiladi.

Kurs ishini yozish.

Endi yig'ilgan material puxta tahlil qilinib, qayta-qayta ko'zdan kechirilib, uning to'g'riligiga ishonch hosil qilingach, ishning navbatdagi qismiga – shularning hammasini qog'ozga tushirib, kurs ishini yozishga o'tish mumkin. Kurs ishini yozishda talaba oldiga qo'yiladigan eng muhim talab kurs ishining sistemali yozilishiga, fikrlarini izchillik bilan, ravon ifoda qilishga e'tibor berishdir. Chalkash, tuturiqsiz jumlar fikrni anglab olishni qiyinlashtiradi, hatto ba'zan talabani noto'g'ri, aksincha tushunishga ham olib kelishi mumkin.

Kirishda, ya'ni 1 bo'limda, ma'lumki, talaba mavzu bo'yicha o'rganib chiqilgan lingvistik adabiyotning obzorini berishi, shuningdek, unga qo'shimcha tarzda, mavzuni kengroq yoritish maqsadida, biron umumiyroq tomonini bayon etishi mumkin (bu haqida yuqoridagi «Ishning rejasini tuzish» qismida to'xtab o'tilgan edi). Adabiyotlarning obzorini ikki xil tartibda berish mumkin:

xronologik va problematik tarzda. Kurs ishi talabaning dastlabki ishi ekanligini nazarda tutib, hozircha adabiyotlar obzorini osonroq xronologik (davriy) tarzda berishni tavsiya qilamiz. Demak 1 bo‘limda talaba mavzu yuzasidan mavjud fikrlarini umumiy va xususiy adabiyotlar bo‘yicha ularning qachon e‘lon qilinganligiga qarab bayon qiladi, shulardan qaysi biriga o‘zining kurs ishida asoslanishini ko‘rsatadi.

2 bo‘limda tanlab olingan mavzu, unga bevosita taalluqli masalalar bayon qilinadi, yig‘ilgan misollardan shu fikrlarni isboti uchun foydalaniladi. Misollarning tahlili paytida tug‘ilgan fikrlar asosiy qism mundarijasini tashkil qiladi. Masalan, «O‘zbek tilida eskirgan so‘zlar, ularning leksik-semantik xususiyatlari (S.Ayniyning «Esdaliklar» asari bo‘yicha) mavzusi tanlandi. Demak, talaba S.Ayniyning «Esdaliklar» asarida qo‘llangan eskirgan so‘zlar yuzasidan to‘plagan misollarni sistemalashtirib, tahlil qilib berishi lozim bo‘ladi. Buning uchun esa 1 bo‘limda u mavjud ilmiy-nazariy adabiyotlardagi eskirgan so‘zlarning tasnifini qarab chiqishi, bu masala bo‘yicha adabiyotlar orasidagi farqni aniqlab, o‘zi uchun ma‘qul bo‘linishni belgilab olishi zarur. Mana shu tasnif bo‘yicha u asosiy bo‘limda eskirgan so‘zlarni tahlil qilib beradi.

Yig‘ilgan misollarning hammasini, albatta, asosiy bo‘limda aks ettirish shart emas. Misollar orasida eng mazmunli va eng chiroyllilarini tanlab olish kerak. Bir fikrning isboti uchun 4-5 misol yetarli.

Ko‘pchilik talabalarning «kurs ishida sitatalardan foydalanish mumkinmi?» degan savol qiziqtiradi. Kurs ishining 1 bo‘limida, shuningdek, 2-asosiy bo‘limida ham – sitatalardan o‘z o‘rnida foydalana bilish ijobiy natija beradi, ishning salmog‘ini oshiradi. Talaba o‘z fikrini boshqalarning fikrini keltirish yo‘li bilan tasdiqlamoqchi yoki, aksincha, boshqa mualliflarning fikriga e‘tiroz bildirmoqchi bo‘lgan hollarda sitatalardan foydalanadi. Sitatalarni aynan ko‘chirish yoki hammaga ma‘lum fikrlarni o‘z so‘zlari bilan o‘zlashtirma gap tariqasida ham berish mumkin. Biroq fikrning aynan saqlanishiga alohida diqqat qilish va uning qayerdan olinganligini havolada (snoskada) albatta ko‘rsatib o‘tish lozim. Masalan: I. Sitata aynan keltiriladi: «Bu maqolada taniqli dialektolog olim A.Ishayev shunday fikr bildiradi: «O‘zbek adabiy tilini mustasno qilganda, barcha turkiy tillarda metindek mustahkam tanglay singarmonizmi qonuni bor».

2. O‘zga fikr o‘zlashtirma gap tarzida beriladi: «Bu maqolada taniqli dialektolog olim A.Ishayevning ta’kidlashicha, o‘zbek adabiy tilidan boshqa hamma turkiy tillarda tanglay singarmonizmi yaqqol ko‘zga tashlanadi (Ishayev A. O‘zbek tilining oltoy tillari orasidagi o‘rni // O‘zbek tili va adabiyoti. T.: 1986, 4-son, 48-b.).

Kirish va asosiy qismlar yozib bo‘lingach, xulosa yozishga o‘tiladi. Bunda talaba quyidagilarga e’tibor berishi kerak:

1. Xulosada talaba kurs ishini yozish bo‘yicha olib borgan butun mehnatiga yakun yasaydi: lingvistik adabiyotlar bilan tanishgani, qaysi manbalarda qancha vaqt va qaysi xarakterdagi misollar haqida ma’lumot beradi.

2. To‘plangan materialning tahlilidan kelib chiqqan xulosalarni qisqa tarzda bayon qiladi. Masalan, bunda tanlangan mavzu o‘zbek tilshunosligida atroflicha o‘rganilganmi-yo‘qmi, yetarli darajada o‘rganilgan bo‘lsa, misollarning tahlili shu fikrlarni tasdiqlaydimi kabi savollarga talaba ilmiy javob berishga urinib ko‘rishi kerak.

Kurs ishi – talabaning dastlabki ilmiy ishi, shuning uchun kurs ishida talabadan mavzu bo‘yicha yangi fikr aytish va shu bilan o‘zbek tilshunosligi taraqqiyotida o‘zining kichik ulushini qo‘shish talab qilinmaydi. Kurs ishida talabaning mavzu bo‘yicha mavjud fikrlarni puxta o‘rganib, ularni va yig‘ilgan faktik materialni mustaqil tahlil qilishi hamda o‘z kuzatishlarini sistemali tarzda yoritib berishi maqsad qilib qo‘yiladi. Lekin ayrim hollarda, talabada misollarning tahlili davomida, xulosalarni yozish jarayonida o‘z fikr-mulohazalari tug‘ilsa, buni isbotlash uchun yetarli dalillari bo‘lsa, albatta, uni ishning asosiy va xulosa bo‘limlariga kiritish kerak.

Ishni yakunlash.

Xulosadan keyin kurs ishida tanishib chiqilgan adabiyotlar ro‘yxati (bibliografiya) beriladi. Bibliografiya izchillik prinsipida guruhlanib, alifbo tartibida beriladi. Bibliografik ma’lumotlar quyidagi tarzda ko‘rsatiladi:

- a) muallifning familiyasi (to‘liq) va ismi (qisqartirilib);
- b) kitob nomi (yoki maqola sarlavhasi);
- d) kitobning nechanchi tomi, qismi, chiqarilish raqami, nechanchi nashr ekanligi, nashriyot nomi;
- e) nashr etilgan joyi, nashr etilgan yili;
- f) kitob (maqola)ning beti.

Bibliografik sarlavhalarni havola (snoska)da ko‘rsatishda ham asosan, shu tartibga rioya qilinadi. Lekin bunda bitta farq bor. Sahifa

ostidagi havolada muallif familiyasidan oldin uning ismi-sharifi yoziladi, oxirida esa sitata olingan sahifa nomeri ko'rsatiladi.

Bibliografiya ikki qismdan iborat bo'ladi: lingvistik adabiyot ro'yxati va misollar olingan manbalar ro'yxati.

Bibliografiyadan so'ng, agar mavzu talab qilgan va talaba tayyorlagan bo'lsa, ilova qilinadigan materiallar joylashtiriladi: jadvallar, sxemalar, lug'atlar...

Kurs ishining eng so'ngida mundarija beriladi.

Kurs ishini oqqa ko'chirish, muqovalash va himoyaga tayyorlash.

Endi kurs ishini tayyor qiyofaga keltirish kerak. Kurs ishini qo'lyozma tarzida ham, kompyuterdan chiqarilgan holda ham tayyorlash mumkin.

Kurs ishi kompyuterdan chiqarilganda 10 qog'ozdan, qo'lyozmada 20-25 qog'ozdan kam bo'lmasligi kerak, qog'ozning chap tomonidan opponent mulohazalari uchun 4-5 sm.li hoshiya qoldiriladi.

Kurs ishining titul varag'ida o'quv yurti (institut, universitet)ning to'liq nomi, kafedra nomi kurs ishi mavzusi, talabaning nomi, familiyasi, guruhi hamda kurs ishi rahbari va bajarilgan yili haqidagi ma'lumotlar qayd etiladi.

Shu ishlarning hammasi bajarilgach, kurs ishi chiroyli qilib muqovalanadi va himoyaga tayyor hisoblanib, o'qituvchiga topshiriladi.

Kurs ishiga taqriz yozish va uni himoya qilish.

Yozib tugallangan va ilmiy rahbar tomonidan ma'qullangan, muqovalangan kurs ishi belgilangan muddatda kafedraga topshiriladi hamda taqriz qilinadi.

Kurs ishi taqrizida ishning ilmiy darajasiga, amaliy tavsiyalarning asoslanganligiga va ularning ahamiyatiga baho berilishi, yo'l qo'yilgan mavjud kamchiliklar ko'rsatilishi hamda talaba mahorati baholanishi lozim.

Talaba kurs ishini himoya qilishga tayyorgarlik paytida bajarilgan mavzuning mazmun-mohiyati bo'yicha qisqacha ma'ruza matnini tayyorlashi hamda himoya taqdimoti uchun zarur bo'ladigan ko'rgazmali materiallarini tayyorlab qo'yishi, taqriz mazmuni bilan tanishib chiqishi va taqrizchi e'tirozlariga javob tayyorlagan bo'lishi kerak. Kurs ishi himoyasiga axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalangan holda taqdimot tayyorlash talab etiladi.

Kurs ishi himoyasi uch a'zodan iborat tarkibdagi komissiyaning ochiq majlisida himoya qilinadi. Talaba 10 daqiqagacha kurs ishining asosiy natijalarini, taklif va xulosalarni izohlab beradi. Berilgan savollarga javob beradi.

Komissiya kurs ishining himoya natijasi va ilmiy rahbarning taqrizini hisobga olgan holda uni 100 ballik tizim bo'yicha baholaydi.

Kurs ishining baholanish mezonlari.

Kurs ishini baholashda uning quyidagi tomonlari hisobga olinadi:

1. Mavzuning talaba tomonidan o'rganilish darajasi.
2. Adabiyotlarda mavzu bo'yicha ilgari surilgan fikrlarning tahlili.
3. Kurs ishini yozishda faktik materialning to'planishi va tahlil qilinishi.
4. Kurs ishining savodli yozilishi, fikrlarning ifodasidagi ravonlik.
5. Kurs ishining kompozitsion to'g'ri tuzilishi, hajmi.

Kurs ishlari quyidagicha baholanadi:

1. Mavzu atroflicha o'rganilgan, ilmiy-nazariy va faktik material puxta tahlil qilingan, talabaning ilmiy ishga layoqati yaqqol sezilib turgan, har tomonlama mukammal bajarilgan kurs ishlariga «a'lo» baho qo'yiladi (86-100%).

2. Mavzu to'liq o'rganilgan, faktik material jiddiy tahlil qilingan, faqat fikrlarning bayoni yoki kurs ishining tuzilishida ayrim xato yoki kamchiliklarga (2-3 ta) yo'l qo'yilgan kurs ishlariga «yaxshi» (4) baho qo'yiladi (71-85%).

3. Mavzu, asosan, yoritilgan, biroq misollarning tahlilida, kurs ishining tuzilishida yoki fikrlarning bayonida nuqsonlarga (4-6 ta) yo'l qo'yilgan kurs ishlariga «qoniqarli» (3) baho qo'yiladi (56-70%).

4. Mavzu yuzaki o'rganilgan va chalkash yoritilgan materialning tahlili talabga javob bermaydigan, shuningdek, savodsiz yozilgan kurs ishlariga «qoniqarsiz» (2) qo'yiladi (55%dan kam).

KURS ISHINING REJASINI TUZISH UCHUN NAMUNALAR

1-mavzu:

O‘zbek grafikasi va uning o‘ziga xos xususiyatlari.

Reja:

I. O‘zbek grafikasining tarixi:

1. Isloh qilingan arab grafikasi asosida tuzilgan o‘zbek alfaviti.
2. Lotin grafikasiga o‘tish.
3. Rus grafikasini qabul qilish va buning sabablari.

II. Rus grafik sistemasiga asoslangan o‘zbek alfaviti va uning tuzilish sistemasi:

1. Tovush ko‘rsatuvchi shakllar va tovush ko‘rsatmovchi shakllar.
2. Fonetik prinsipdan chekinishlar.
3. Rus tiliga xos tovushlarning o‘zbek yozuvida berilishi.

III. Hozirgi o‘zbek grafikasini takomillashtirish masalalari:

1. Harflar yetishmovchiligini bartaraf qilish.
2. Alfavitga shakllarni joylashtirishni yaxshilash
3. X va h harflarini shakliy farqlash masalasi.

Xulosa.

2-mavzu:

Leksema va uning tarkibiy qismlari

Reja:

1. Leksema – mustaqil lug‘aviy birlik sifatida.
2. Leksema va uning o‘rganilishi masalasi.
3. Leksemaning tarkibiy qismlari tahlili:
  - a) leksemada semema;
  - b) leksemada nomema;
  - d) sememaning turlari
4. Leksema va so‘z muammosi.

Xulosa.

3- mavzu:

Lug‘aviy dialektizmlar va badiiy asar tilida ulardan foydalanish

Reja:

1. Lug‘at tarkibining ishlatilish doirasiga ko‘ra chegaralangan qatlami.
2. Dilektizmlar va ularning ko‘rinishlari.

3. Leksik dialektizmlar, ularning semantik-grammatik xususiyatlari.

4. Bir shevaga mansub va shevalararo dialektizmlar.

5. Lugʻaviy dialektizmlardan badiiy asar tilida foydalanish:

5.1. Muallif nutqida;

5.2. Personaj nutqida.

6. Lugʻaviy dialektizmlar – oʻzbek adabiy tili lugʻat tarkibini boyituvchi manbalardan biri.

4-mavzu:

Lugʻaviy maʼno guruhlari (meva nomlarini ifodalovchi leksemalar asosida)

Reja:

I. Tilda lugʻaviy maʼno guruhlari muammosi.

1. Lugʻaviy maʼno guruhlarning oʻziga xos xususiyatlari.

2. Lugʻaviy maʼno guruhlari markaz va qurshov masalasi.

II. Oʻzbek tilida meva nomini ifodalovchi leksemalar tizimi.

III. Meva nomi leksemalaridagi leksemalarning tahlili.

IV. Meva nomi leksemalarining etimologik xususiyatlari.

Xulosa.

5-mavzu:

Soʻzning oʻz va koʻchma maʼnolari

Reja:

1. Soʻz maʼnosining oʻrganilish tarixidan.

2. Soʻz maʼnosining mustaqil va matnda ifodalanishi xususiyati.

3. Maʼno koʻchishi, maʼno koʻchishi usuli va koʻchma maʼnoning ifodalanishi.

4. Koʻchma maʼnoning ifodalanishi:

a) metafora;

b) metonimiya;

c) sinekdoxa;

d) vazifadoshlik;

e) kinoya.

Xulosa.

6-mavzu:

Asar tilida sinonimlar (Gʻ.Gʻulom sheʼrlari asosida)

Reja:

1. Maʼnoviy munosabat va sinonimiya muammosi.

2. Sinonimning taʼrifi va turlari xususida.

3. Asar tilida sinonim soʻzlarning oʻrni.

4. Sinonimlarning leksik-semantik jihatlari.
  5. Asar tilida qoʻllanilgan sinonimlarning stilistik xususiyatlari.
- Xulosa.

7-mavzu:

Frazeologizm va uning turlari

Reja:

1. Frazema – tilning mustaqil birligi.
  2. Frazema va uning turlari.
  3. Frazemaning qoʻshma soʻz va soʻz birikmasi bilan munosabati.
  4. Frazema va polisemiya muammosi.
  5. Frazema va nutq madaniyati masalasi.
- Xulosa.

8-mavzu:

Oʻzbek lugʻatchiligi va lugʻat turlari

Reja:

1. Tilshunoslikda lugʻat va uning oʻrni.
  2. Oʻzbek lugʻatchiligi tarixidan.
  3. Lugʻatlarning turlari:
    - a) ensiklopedik lugʻat;
    - b) lingvistik lugʻat.
  4. Lugʻat tuzish va unga qoʻyiladigan talablar.
  5. Oʻzbek lugʻatchiligi muammolari.
- Xulosa.

KURS ISHLARI UCHUN
MAVZU YO‘NALISHI VA ADABIYOTLAR

I. FONETIKA. FONOLOGIYA. GRAFIKA.
ORFOGRAFIYA. ORFOEPIYA.

1. Абузалова М., Йўлдошева Д. Тилшуносликка кириш. Т., 2005.
2. Кононов А.Н. Грамматика современного узбекского литературного языка. М.-Л., 1960.
2. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Ўзбек тили. 4-нашри. Тошкент, «Ўқитувчи», 1978.
3. Нейматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикология асослари. Т., 1995.
4. Нейматов Ҳ., Бозоров О. Тил ва нутқ. 1993.
5. Раҳматуллаев Ш. Орфография қоидалари – саводхонлигимиз асоси. Тошкент, 1980.
6. Решетов В.В. Основы фонетики и грамматики узбекского языка. 2-е изд. Ташкент, 1965.
7. Решетов В.В. Узбекский язык. Ч.1. Введение. Фонетика. Ташкент, 1959.
8. Шоабдурахмонов Ш., Асқарова М., Ҳожиёв А. ва б. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Тошкент, «Ўқитувчи» 1980.
9. Ўзбек орфографиясининг асосий қоидалари. Тошкент, 1956.
10. Ҳозирги замон ўзбек тили. Фахри Камол таҳрири остида. Тошкент, «Фан», 1957.
11. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ғ.Абдурахмонов таҳрири остида. 1-том. Тошкент, «Фан», 1966.
12. Ҳожиёв А. П. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1977.

1. Fonetika va transkripsiya muammosi

1. Абузалова М., Йўлдошева Д. Тилшуносликка кириш. Т., 2005.
2. Кононов А. Н. Грамматика современного узбекского литературного языка. М.-Л., 1960.

3. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Ўзбек тили. 4-нашри. Тошкент, «Ўқитувчи», 1978.
4. Нейматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикология асослари. Т., 1995.
5. Нейматов Ҳ., Бозоров О. Тил ва нутқ. 1993.
6. Нейматов Ҳ. Тарихий фонетика. Тошкент, 1992.
7. Решетов В.В. Узбекский язык. Ч.1. Введение. Фонетика. Ташкент, 1959.
8. Ризаев С. Бўгин структурасини ўрганиш тажрибасидан. Тошкент, 1975.
9. Шоабдурахмонов Ш., Асқарова М., Ҳожиёв А., ва б. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Тошкент, «Ўқитувчи» 1980.
10. Ҳозирги замон ўзбек тили. Фахри Камол таҳрири остида. Тошкент, «Фан», 1957.

2. Tovush o'zgarishlari

1. Абдуллаев А. Маъно кучайтиришнинг фонетик усули // Ўзбек тили ва адабиёти, 1969, 2-сон.
2. Абузалова М., Йўлдошева Д. Тилшуносликка кириш. Т., 2005.
3. Мамедов А. Ассимиляция в свете взаимоотношения фонетики и грамматик. ("СТ", Баку, 1972. №4.
4. Махмудов А. Тилда сингармонизм. Урғу ва товуш системасининг ўро муносабати //Ўзбек тили ва адабиёти, 1980, 4-сон.
5. Ғуломов А., Тихонов А. Н., Ўзбек тили морфем луғати. Тошкент: Ўқитувчи, 1977.

3. Bo'g'in va uning tiplari

1. Махмудов А. Ўзбек адабий тилида сўзларнинг фонетик структураси //Ўзбек тили ва адабиёти, 1984, 2-сон.
2. Ризаев С. Бўгин структурасини ўрганиш тажрибасидан. Тошкент, «Фан», 1975.
3. Ризаев С. Бўгин структурасини статистик ўрганиш //Ўзбек тили ва адабиёти, 1977, 3-сон.
4. Ризкулов Е., Абдуллаев К. Бўгин структурасини ўрганиш тажрибасидан //Ўзбек тили ва адабиёти, 1976, 2-сон.

4. Hozirgi o‘zbek grafikasi va uning o‘ziga xos xususiyatlari

1. Иброҳимов С. Ўзбек миллий ёзувининг ривожланиши //Ўзбек тили ва адабиёти, 1970, 2-сон.
2. Иброҳимов С. Ўзбек имлосидаги баъзи қийин ҳолатлар. Тошкент, «Фан», 1970.
3. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек графикаси ва талаффуз нормалари. ТошДУ илмий асарлари, 711-чиқиши, Тошкент, 1983.
4. Ўзбек тилининг имло луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1995.
5. Ҳожиёв А. Имломизни такомиллаштирайлик //Ўзбек тили ва адабиёти, 1972. 2-сон.

5. O‘zbek orfoografiyasi va uning prinsiplari

1. Бегматов Э., Исматуллаев Н. Ўзбек имлоси. Тошкент, «Фан», 1979.
2. Боровков А.К. Ўзбек орфографияси масалаларига доир. «Ўзбек орфографияси ва терминологиясига доир масалалар». Тошкент, 1952
3. Ибрагимов С. Орфография узбекского языка. «Орфография тюркских литературных языков ССР». Москва, «Наука», 1973.
4. Камол Фахри. Ўзбек орфографияси ҳақида. Тошкент. 1957.
5. Ўзбек тилининг имло луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1995.5.
6. Ҳожиёв А. Имломизни такомиллаштирайлик //Ўзбек тили ва адабиёти, 1972, 2-сон.

6. Qo‘shib, chiziqcha bilan va ajratib yoziladigan so‘zlar

1. Мадалиев Б. Қўшма сўзларнинг имлоси ҳақида //Ўзбек тили ва адабиёти, 1962, 6-сон.
2. Шоҳназарова М. Ҳозирги орфография ҳақида. «Ўзбекистон маданияти», 1972, 15 август.
3. Ўзбек орфографиясининг ва пунктуациясининг асосий кодалари. Лойиҳа. «Ўқитувчилар газетаси». М1981, 8 август.
4. Ўзбек тилининг имло луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1995.
5. Ҳожиёв А. Имломизни такомиллаштирайлик //Ўзбек тили ва адабиёти, 1972, 2-сон.

6. Ҳожиёв А. «Ўзбек орфографияси асосий қоидалари» лойиҳасининг муҳокамасига доир. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» 1983, 18 март.

7. Yozuvda bosh harflarning ishlatilish o‘rinlari

1. Бегматов Э. Ўзбек исмлари имлоси. Тошкент, «Фан», 1972.
2. Дўсимов З., Эгамов Х. Жой номларининг қисқача изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1977.
3. Иброҳимов С. Бош ҳарфлар имлоси. Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков. ч.1. Фонетика. Москва, 1955.
4. Ўзбек орфографияси ва пунктуациясининг асосий қоидалари. Лойиҳа. «Ўқитувчилар газетаси» 1981, 8 август.
6. Ўзбек тилининг имло луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1995.

II. LEKSIKOLOGIYA VA FRAZELOGIYA

Adabiyotlar:

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Москва, 1974.
2. Бегматов Е. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари. Тошкент, «Фан», 1985.
3. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.
4. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Ўзбек тили. 4-нашри. Тошкент, «Ўқитувчи», 1978.
5. Нейматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари. Тошкент, «Фан», 1995.
6. Раҳматуллаев Ш. У. Ўзбек фразеологиясининг баъзи масалалари. Тошкент, «Фан», 1966.
7. Турсунов У., Мухторов Ж., Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Тошкент, 1975.
8. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва, «Наука» 1973.
9. Шоабдурахмонов Ш., Асқарова М., Ҳожиёв А.П. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Тошкент, «Ўқитувчи», 1980.
10. Ўзбек тили лексикологияси. Тошкент, «Фан», 1981.
11. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2 томлик, Москва, 1981.
12. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

13. Ҳожиёв А. П. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи» 1977.

14. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ғ.Абдурахмонов таҳрири остида. 1-том, Тошкент, «Фан», 1966.

1. Leksema va uning semantik struturasi

1. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

2. Кучкартаев И. Структура семемы и системность лексики. Научные труды ТашГУ, № 656. Ташкент, 1981.

3. Нейматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари. Тошкент, «Фан», 1995.

4. Раҳматуллаев Ш. Лексик маънони компонентлаб таҳлил қилиш тажрибасидан //Ўзбек тили ва адабиёти, 1978, 4-сон.

5. Раҳматуллаев Ш. Лексема ва фразема маъносини компонент таҳлилининг баъзи натижалари.

6. Ҳожиёв А. Сўз семантик структурасининг тараққиёти //Ўзбек тили ва адабиёти, 1979, 4-сон.

2. So'z (leksema)ning grammatik va stilistik xususiyatlar

1. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

2. Нейматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари. Тошкент, «Фан», 1995.

3. Раҳматуллаев Ш. Полисемантик от лексемаларида семемаларнинг грамматиқ табиати ҳақида. ТошДу илмий асарлари, 501-чиқиши. Тошкент, 1975.

4. Раҳматуллаев Ш. Лексема фразема маъносини компонент таҳлилининг баъзи натижалари //Ўзбек тили ва адабиёти 1986, 3-сон.

5. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

6. Қўчқортоев И. Сўз маъноси ва унинг валентлиги. Тошкент, «Фан», 1977.

7. Ғиёсов С. Ўзбек тилида суектив баҳо сифатларининг семик таҳлили //Ўзбек тили ва адабиёти, 1986, 2-сон.

3. Frazeologik birlik (frazema)ning semantik turlari

1. Йўлдошев Б. Бадиий нутқ стилистикаси. Самарқанд, 1982.
2. Mengliyev В. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.
3. Маматов А. Фразеологизмлар шаклланишининг назарий асослари. Тошкент, 1997.
4. Рафиев А. Иборалар нутқимиз кўрки. Тошкент, 1985.
5. Раҳматуллаев Ш. Нутқимиз кўрки. Тошкент, «Фан», 1970.
6. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тили фразеологизмларининг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1978.
7. Қаҳҳорова Х. Фразеологик бирликлар. «Совет мактаби», 1982, 10-сон.
8. Қиличев Э. Эскирган фразеологик ибораларнинг стилистик роли //Ўзбек тили ва адабиёти 1972, 2-сон.

4. Polisemiya va polisemantik so'z

1. Аликулов Т. Полисемияларнинг ҳосил бўлиши ҳақида //Ўзбек тили ва адабиёти, 1963, 6-сон.
2. Mengliyev В. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.
3. Миртожиев М.М. Ўзбек тилида полисемия. Тошкент, «Фан», 1975.
4. Раҳматуллаев Ш. У. Семема - мустақил тил бирлиги //Ўзбек тили ва адабиёти. 1984, 5-сон.
5. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.
6. Қўчқортоев И. Сўз семантикаси. ТошДУ илмий асарлари. 2-қисм, 501-сон. Тошкент. 1975

5. Lug'aviy sinonimiya va uning ko'rinishlari

1. Mengliyev В. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.
2. Раҳматуллаев Ш. Семик таҳлил ва лексик синономияни таърифлаш масаласи //Ўзбек тили ва адабиёти, М1979, 6-сон.
3. Каришев Б. Рус ва ўзбек тилларида фразеологик синонимия ва антономия //Ўзбек тили ва адабиёти, 1982, 5-сон.
4. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

5. Қўчқортюев И. Синоним сўзлар ва уларнинг баъзи хусусиятлари. Тилшунослик масалалари, 1-китоб, Тошкент. «Фан» 1960.

6. Ҳожиев А. Ўзбек тили синонимларининг изоҳли луғати. Тошкент, «Фан» 1974.

6. O‘zbek adabiy tilida terminologik leksika, uning boyish manbalari

1. Акбаров С. Тил ва терминология. Тошкент, 1968.

2. Данияров Р., Данилова Л.В. Узбекская научно-техническая терминология и перспективы ее развития. «Советская тюркология», 1984. №1.

3. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

4. Мукаррамов М. Терминларнинг лексик-семантик гуруҳланишига доир //Ўзбек тили ва адабиёти, 1983. 1-сон.

5. Муҳаммадждонова Г. Ўзбек тили терминалогик лексикасининг детерминаллашиши //Ўзбек тили ва адабиёти, 1978, 3-сон.

7. Lug‘aviy antonomiya va uning ko‘rinishlari

1. Исабеков Б. Антономия ва -ли, ҳам, -сиз воситасида ясалган сўзлар. ТошДУ илмий асарлари. 2-қисм, 501- чиқиши. «Ўзбек филологияси масалалари». Тошкент 1976.

2. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

3. Раҳматуллаев Ш., Маматов Н., Шукуров Р. Ўзбек тили антонимияларининг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи» 1980.

4. Шукуров Р. Ўзбек тилида антонимлар. Тошкент, «Фан», 1977.

5. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

6. Ҳожиев А., Муллаев Т. Лексик антонимия ҳақида //Ўзбек тили ва адабиёти, 1979, 1-сон.

8. Lug‘aviy omonimiya va uning ko‘rinishlari

1. Миртожиев М. Ўзбек адабий тилига диалектик сўзларнинг кириб келиши натижасида лексик омонимларнинг юзага келиши //Ўзбек тили ва адабиёти, 1962, 1-сон.

2. Раҳматуллаев Ш. О некоторых типах омографов, омонимов и паронимов в современном узбекском литературном языке. Научные труды ТашГУ, вып. 656. Ташкент, 1981.

3. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тили омонимларининг изоҳли луғати. Тошкент: Ўқитувчи 1984.

4. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув кўлланма. Бухоро, 2005.

9. Lug‘aviy dialektizmlar va ularning badiiy asar tilida qo‘llanishi

1. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

2. Назиржонов Ф. Миртемир шеърлятида диалектизмлар //Ўзбек тили ва адабиёти. 1976, 1-сон.

3. Садриддинов М. Халқ мақоллари таркибида диалектизмлар //Ўзбек тили ва адабиёти 1983, 5-сон.

4. Файзуллаев Б. «Олтин водийдан шабадалар» романида диалектизмлар //Ўзбек тили ва адабиёти 1975, 3-сон.

5. Файзуллаев Б. Диалектизмлар ва уларнинг бадий адабиётдаги ўрни //Ўзбек тили ва адабиёти, 1977, 4-сон.

10. Lug‘aviy neologizmlar va ularning qo‘llanishi

1. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке. Москва, «Просвещение», 1973.

2. Гулямова Н. Г. Русские лексические калкирования в узбекском языке. Ташкент, «Фан» 1985.

3. Дониёров Р., Тошпўлатов Б. М.Шайхзоданинг сўз маъносини ўзгартириш ва сўз ясаш маҳорати // Ўзбек тили ва адабиёти, 1974, 2-сон.

4. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

5. Қиличев Б., Ҳожиева Ҳ. Янги сўзлар таснифига бир назар. «Маҳорат кўзгуси» журнали, Бухоро, 2002, 5-6-сон, 26-29-б.

11. Lug‘aviy arxaizmlar va istorizmlar, ularning qo‘llanishi

1. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

2. Раҳматуллаев Ш. Архаизм ва историзм. Научные труды ТашГУ. вып. 211 Языкознание. Ташкент, 1963.

3. Усмонов О., Ҳамидов Ш. Ўзбек тили лексикаси тарихидан. Тошкент, «Фан», 1981.

4. Қиличев Э. С.Айнийнинг «Қуллар» романидаги архаизмлар. ТошДУ аспирантларнинг илмий ишлари. Тошкент. 1969.

5. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

12. Lugʻat tarkibining oʻz qatlami va uning boyish yoʻllari

1. Асфандиёров И. Рус тилидан сўз ўзлаштириш билан боғлиқ баъзи масалалар //Ўзбек тили ва адабиёти, 1981, 5-сон.

2. Аъламова М. Ўзбек адабий тилининг бойиши. Тошкент, «Ўзбекистон», 1986.

3. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab oʻquvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

4. Содиқова М. Бошқа тилдан кирган сўзларнинг қўлланиши. Нутқ маданиятига оид масалалар. Тошкент. «Фан», 1973.

5. Гулямова Н. Г. Русские лексические калвирования в узбекском языке. Ташкент, «Фан», 1985.

13. Lugʻaviy tarkibdagi oʻzlashgan qatlami va uning tarkibi

1. Абдуллаев Ф. Тил қандай ривожланади? Тошкент, «Фан», 1972.

2. Асфандиёров И.У. Русские лексические заимствования в узбекском языке. «Вопросы языкознания» 1982, №2.

3. Аъламова М. Ўзбек адабий тилининг бойиши. Тошкент, «Ўзбекистон», 1986.

4. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab oʻquvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

5. Усмонов О., Ҳамидов Ш. Ўзбек тили лексикаси тарихидан. Тошкент, «Фан», 1981.

6. Ҳасанова Д. Арабча луғавий ўзлашмаларнинг ўзбек тили номинатив ва дериватив тизимидаги ўрни. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини

олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 22 б.

14. O‘zbek tili leksikasining keyingi davrdagi taraqqiyoti

1. Аъламова М. Ўзбек адабий тилининг бойиши. Тошкент, «Ўзбекистон», 1986.

2. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

3. Усмонова О., Дониёров Р. Русча-интернационал сўзлар изоҳли луғати. Тошкент, «Фан» 1965.

4. Шоаҳмедов Е. Екстроллингвистик ҳодисаларнинг лексикага таъсири //Ўзбек тили ва адабиёти. 1979, 2-сон.

5. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.

6. Гуломова Н. Ўзбек тили лексикасининг тараққиётида рус тилининг роли. ТошДУ илмий асарлари 395-чиқиши. Тошкент, 1970.

15. Frazеologizm va uning turlari

1. Йўлдошев Б. Бадиий нутқ стилистикаси. Самарқанд, 1982.

2. Маматов А. Фразеологизмлар шаклланишининг назарий асослари. Тошкент, 1997.

3. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

4. Рафиев А. Иборалар нутқимиз кўрки. Тошкент, 1985.

5. Раҳматуллаев Ш. У. Нутқимиз кўрки. Тошкент, «Фан», 1970.

6. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек тили фразеологизмларининг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи», 1978.

7. Қаҳҳорова Х. Фразеологик бирликлар. «Совет мактаби», 1982, 10-сон.

8. Қиличев Э. Эскирган фразеологик ибораларнинг стилистик роли //Ўзбек тили ва адабиёти 1972, 2-сон.

16. O‘zbek lug‘atchiligi va lug‘at turlari

1. Аъламова М. Ўзбек адабий тилининг бойиши. Тошкент, «Ўзбекистон», 1986.

2. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.

3. Раҳматуллаев Ш. У. Ўзбек тили омонимларининг изоҳли луғати Тошкент: Ўқитувчи 1984.М
4. Раҳматуллаев Ш., Маматов Н., Шукурув Р. Ўзбек тили антонимларининг изоҳли луғати. Тошкент, «Ўқитувчи» 1980.
5. Усмонова О., Дониёров Р. Русча-интернационал сўзлар изоҳли луғати. Тошкент, «Фан» 1965.
6. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2 томлик. Москва, 1981.
7. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Ўқув қўлланма. Бухоро, 2005.
8. Ҳожиев А. Ўзбек тили синонимларининг қисқача луғати. Тошкент, «Фан» 1963.

1-Mavzu: Til – yagona tizimlar majmui sifatida

Reja:

1. Til – ijtimoiy hodisa.
2. Tilni o‘rganuvchi bo‘limlar yagona tizimning shakllangan mikrotizimlari sifatida.
3. Tilning taraqqiyot bosqichlari.

2-Mavzu: O‘zbek tili -o‘zbek madaniyatining ajralmas bo‘lagi.

Reja:

1. O‘zbek tili-o‘zbek xalqning yagona aloqa va fikr almashuv quroli.
2. O‘zbek tilining xalq tarixi bilan bog‘liq holdagi taraqqiyoti.
3. O‘zbek milliy tilining tashkil topishi.
4. O‘zbek tiliga geneologik va morfologik tasnif bo‘yicha tavsif berish.

3-Mavzu: O‘zbek adabiy tili haqida

Reja:

1. O‘zbek adabiy tilining vujudga kelishi haqida.
2. Hozirgi o‘zbek tili – umumxalq tilining qayta ishlangan, me‘yorlashtirilgan shakli.
3. O‘zbek adabiy tilining og‘zaki va yozma shakllari.

4-Mavzu: Adabiy til me‘yorlari haqida

Reja:

1. Adabiy til me‘yorlari haqida umumiy tushuncha.

2. O‘zbek adabiy tilining leksik me‘yorlari.
3. O‘zbek adabiy tilining grammatik me‘yorlari haqida.
4. Orfoepik va orfografik me‘yorlar haqida.
5. Stilistik rang-baranglik hamda me‘yor masalasi.

5-Mavzu: O‘zbek adabiy tili taraqqiyotini davrlashtirish masalalari.

Reja:

1. Adabiy til va tarixiy taraqqiyot.
2. Adabiy til taraqqiyotini davrlashtirish.
  - a) qadimgi turkiy adabiy til;
  - b) eski o‘zbek adabiy tili;
  - d) hozirgi o‘zbek adabiy tili.
3. “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” kursining bo‘limlari va ularning o‘rganish obyektlari tavsifi.

Adabiyotlar:

1. Абдуллаев Ф. Тил қандай ривожланган, Т.: 1972.
2. Абузалова М., Йўлдошева Д. Тилшуносликка кириш. Т., 2009.
3. Азизов О. Тилшуносликка кириш. Т., 1996.
4. Абдурахмонов Ф. Миллий тилларнинг тараққиёти масаласи, Т.: 1962.
5. Иванов С.Н. Грамматик тадқиқотларнинг методологик муаммолари. Монография. Рус тилидан И.Мирзаев таржимаси. Самарқанд, СамДУ нашри, 2004. -80 б.
6. Менглиев Б. Ўзбек тилининг структур синтаксиси. Қарши, 2003.
7. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). Т., 2009, 270 б.
8. Мирзаев М., С.Усмонов,И.Расулов, Ўзбек тили, Т.: 1978.
9. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикология асослари. Т., 1995.
10. Неъматов Ҳ., Бозоров О. Тил ва нутқ. 1993.
11. Решетов В., Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек диалектологияси, Т. 1978.
12. Сафарова Р. Лексик-семантик муносабатнинг турлари. Тошкент, 1996.

13. Турсунов У. ва бошқалар. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т.: 1995.
14. Қурбонова М. Ҳозирги замон ўзбек тили. Т., 2002.
15. Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек адабий тили ва ўзбек халқ шевалари, Т.: 1962.
16. Шомақсудов А. Ўзбек тили стилистикаси, Т.: 1974.
17. Ҳозирги замон ўзбек адабий тили. Т.: 1957.
18. Ҳозирги ўзбек адабий тили. 1-том, Т.: 1966.
19. Ҳозирги ўзбек адабий тили. 1-қисм, Т.: 1980.
20. Ўзбек тили нутқ маданиятига оид масалалар, Т.: 1973.

FONETIKA-FONOLOGIYA. GRAFIKA, ORFOGRAFIYA VA ORFOEPIYA.

1-Mavzu: Fonetika

Reja:

1. Fonetika haqida umumiy ma'lumot. Fonetika va fonologiyaning o'rganish obyekti haqida. Transkripsiya.
2. Fonetika va fonologik atamalarning qiyosiy tavsifi.
3. Fonetikaning turlarini izohlab bering:
  - a) umumiy fonetika;
  - b) tarixiy fonetika;
  - s) qiyosiy fonetika;
  - d) eksperimental fonetika;
  - e) tavsifiy fonetika.
4. Fonologik tadqiqotlarning tarixi xususida.

2-Mavzu: Nutq tovushlarining umumiy tavsifi

Reja:

1. Tovush, fonema va harf to'g'risida tushuncha.
2. Nutq tovushlarining akustik-artikulyatsion xususiyatlari.
3. Nutq apparati va nutq organlari haqida.
4. Fonemaning variantlari, asosiy belgilari.

3-Mavzu: O'zbek tilining fonetik tizimi

Reja:

1. O'zbek tilining nutq tovushlari tizimi. Unli va undoshlarning farqli xususiyatlari.
2. Vokalizm. Unli fonemalar tizimi va tavsifi.

3. Konsonantizm. Undosh fonemalar tavsifi.
4. Unli va undoshlar tizimi taraqqiyoti. Diftonlar haqida,
5. Ayrim undoshlar tavsifi.

4-Mavzu: Nutqning fonetik bo‘linishi

Reja:

1. Nutqning fonetik bo‘laklari haqida.
2. Bo‘g‘in va uning tiplari, ahamiyati.
3. Urg‘u va uning asosiy turlari.
4. Nutqda intonatsiya va pauzaning o‘rni haqida.

5-Mavzu: Nutq o‘zgarishlari haqida

Reja:

1. Tovush o‘zgarishi bilan bog‘liq fonetik hodisalar haqida.
2. Tovush o‘zgarishlarining asosiy turlari. Kombinator va pozitsion tovush o‘zgarishlari hamda ularning ko‘rinishlari.
3. Boshqa fonetik hodisalar haqida.

6-Mavzu: O‘zbek grafikasi haqida

Reja:

1. Grafika haqida umumiy ma’lumot. Tovush va harf munosabati.
2. O‘zbek yozuvi tarixi.
3. Hozirgi o‘zbek grafikasi haqida
4. Grafema va orfografik belgilar haqida.

7-Mavzu: O‘zbek tili orfografiyasi

Reja:

1. Orfografiya (imlo) haqida tushuncha.
2. O‘zbek imlosi prinsiplari (tamoyillari) tavsifi.
3. O‘zbek imlosining asosiy qoidalari haqida.
4. Morfologik prinsipga zid yoziladigan o‘zak-qo‘shimchalar haqida
5. Bosh harflarning qo‘llanishi hamda bo‘g‘in ko‘chirish qoidalari.

8-Mavzu: Orfoepiya

Reja:

1. Orfoepiya va adabiy talaffuz me’yorlari haqida.
2. Orfoepiya va orfografiyaning o‘zaro munosabati.

3. Unli va undoshlar, ayrim qo‘shimchalar orfoepiyasi.
4. O‘zlashma so‘zlar orfoepiyasi.
5. Adabiy talaffuz me‘yorlari fonetik hodisalar ta’siri.
6. O‘zbek orfoepiyasidagi kamchiliklar haqida.

Adabiyotlar:

1. Абдуазизов А.А. Ўзбек тили фонологияси ва морфонологияси. Т., “Ўқитувчи”, 1992.
2. Азизов О. Тилшуносликка кириш, Т.: 1996.
3. Асқарова М., Абдурахмонов Ҳ. Ўзбек тили грамматикасининг практикуми. Т.: 1972.
4. Асқарова М., Қосимова К., Жамолхонов Ҳ.. Ўзбек тили. Т.: 1989.
5. Бегматов Э., Исматуллаев Н..Ўзбек имлоси. Т.: 1979.
6. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). Т., 2009, 270 b.
7. Мирзаев М. ва бошқалар. Ўзбек тили Т.: 1978.
8. Миртожиев М. Ўзбек тили фонетикаси. Т.: 1981.
9. Раҳматуллаев Ш.. Ўзбек тилининг асосий имло қоидалари. Т.: 1995.
10. Содиқова М., Усмонова Ў. Ўзбек тилининг орфоэпик луғати. Т.: 1977.
11. Турсунов У., Мухторов Ж., Раҳматуллаев Ш.. Ҳозирги ўзбек адабий тили,Т.: 1975.
12. Қиличев Э.Ҳозирги ўзбек адабий тили. Бухоро, 2001.
13. Ғуломов А., Тихонов Н., Қўнғуров Р. Ўзбек тилининг морфем луғати. Т.: 1978.
14. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т.: 1966.
15. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т.: 1980.

LEKSIKOLOGIYA, FRAZELOGIYA

1-Mavzu: Leksika. So‘z-leksik birlik sifatida

Reja:

1. Leksika va leksikologiya,uning tekshirish obyektlari.
2. So‘z va tushunchasi, so‘z va leksema.
3. Mustaqil va yordamchi so‘zlarning leksikadagi o‘rni.
4. So‘z va atama munosabati.

2-Mavzu: Semasiologiya – so‘zning ma’no tarkibini o‘rganuvchi soha

Reja:

1. So‘zning ma’nosi va ma’no tarkibi haqida.
2. Leksik-semantik guruhlarga ta’rif.
3. Denotiv, konnotiv ma’nolar. Leksik va grammatik ma’nolar farqi.

3-Mavzu: So‘z (leksema) ma’nolarining taraqqiyoti

Reja:

1. So‘zning o‘z (real) va ko‘chma ma’nolari.
2. So‘z ma’nolarining o‘zgaruvchanligi.
3. Monosemiya va polisemiya, ularning qo‘llanish sabablari va o‘rni.
4. So‘z ma’no ko‘chishi usullari:
  - a) metafora;
  - b) metonimiya;
  - d) sinekdoxa;
  - e) vazifadoshlik;
  - f) kinoya;
5. So‘z ma’nolari tiplari: sinxron va etimologik ma’nolar. Sinxron (bosh va yasama, haqiqiy va ko‘chma) ma’no.

4-Mavzu: O‘zbek tili leksikasi va uning tarixiy taraqqiyoti

Reja:

1. Tilning lug‘at tarkibi haqida umumiy ma’lumot.
2. O‘zbek adabiy tili leksikasi tarkibi:
  - a) o‘zbek adabiy tili leksikasi;
  - b) dialekt va shevalar leksikasi va frazeologiyasi;
  - d) tarixiy va zamonaviy terminologiya;
  - e) boshqa xil ijtimoiy aloqa tarmoqlari leksikasi.
3. Til leksikasining sistemaliligi.

5-Mavzu: O‘zbek tilida sinonimlar

Reja:

1. Sinonim, sinonimik qator va sinonimik dominanta.
2. Sinonimiyaning ko‘rinishlari: leksik va grammatik sinonimlar, frazeologik sinonimiya.

3. Sinonimlarning paydo bo'lish sabablari va kontekstual sinonimlar haqida.

4. Sinonimlarning nutqdagi uslubiy ahamiyati.

6-Mavzu: Sinonimlarning qo'llanishi (badiiy asar misolida)

Reja:

1. Sinonimiya hodisasini tushuntirish.
2. Sinonim ko'rinishlarining qo'llanishi:
  - a) leksik sinonimlarning qo'llanishi;
  - b) frazeologik va kontekstual sinonimlar qo'llanishi.

7-Mavzu: Omonimiya hodisasi

Reja:

1. Omonimiya haqida tushuncha.
2. Omonim va uning ko'rinishlari (omofon, omograf, omoforma) haqida.
3. Leksik va frazeologik omonimiya.
4. Omonimlarning paydo bo'lishi, omonimiya va polisemiya.
5. Omonimlarning til va nutqdagi ahamiyati.

8-Mavzu: Paronimlar

Reja:

1. Paronimlar va paronimiya tushunchasi haqida.
2. Paronimlarning paydo bo'lish sabablari.
3. Paronimlarning qo'llanish o'rinlari.

9-Mavzu: Antonimlar

Reja:

1. Antonimiya haqida.
2. Leksik va grammatik antonimlar. Leksik antonimiya turlari: leksik, frazeologik va leksik-frazeologik antonimiya.
3. Uzual va kontekstual antonimiya. Antonimlarning nutqdagi ahamiyati.

10-Mavzu: Uyadosh so'zlar va ularning ko'rinishlari

Reja:

1. Uyadosh so'zlar haqida tushuncha.
2. Uyadoshlarning ko'rinishlari:
  - a) giponimlar;

- b) graduonimlar;
- s) partonimlar.

11-Mavzu: Juft va takroriy soʻzlarning oʻrni haqida (badiiy asar misolida)

Reja:

1. Juft va takroriy soʻzlar, ularning fonetik tarkibi.
2. Juft va takroriy soʻzlarning maʼno turlari: sinonimik, kontrast, maʼnoni kuchaytirish va boshqalar.
3. Juft va takroriy soʻzlarning nutqdagi oʻrni.

12-Mavzu: Oʻzbek tilining oʻz va oʻzlashgan qatlami

Reja:

1. Oʻz qatlam:
  - a) umum turkiy soʻzlar;
  - b) sof oʻzbekcha soʻzlar, ularning paydo boʻlishi.
2. Oʻzlashgan qatlam:
  - a) soʻz oʻzlashtirish va uning tarixiy-etimologik sabablari;
  - b) soʻz oʻzlashtirish va soʻz qoʻllash: umumiy va farqli xususiyatlar.
3. Lugʻat tarkibining boyish manbalari haqida:
  - a) tashqi manba;
  - b) ichki manba.

13-Mavzu: Oʻzbek tili oʻzlashgan qatlami tarkibi haqida

Reja:

1. Soʻz oʻzlashtirish koʻrinishlari:
  - a) lingvistik asoslarga koʻra;
  - b) nolingvistik asoslarga koʻra.
2. Oʻzbek tilida oʻzlashgan soʻzlar qatlami:
  - a) fors-tojikcha soʻzlar;
  - b) arabcha soʻzlar;
  - d) rus va rus tili orqali kirgan soʻzlar;
  - e) boshqa tillardan va keyingi yillarda oʻzlashgan soʻzlar.

14-Mavzu: Oʻzbek tili leksikasida zamonga koʻra chegaralangan qatlam soʻzlari

Reja:

1. Oʻzbek tili leksikasidagi faol va nafaol soʻzlar haqida.

2. Zamonaviy qatlam soʻzlari.
3. Eski qatlam:
  - a) istorizmlar;
  - b) arxaizmlar.
4. Yangi qatlam soʻzlari va ular bilan bogʻliq shartlilik haqida.

**15-Mavzu: Eski qatlam soʻzlarining qoʻllanishi haqida
(badiiy asar tili misolida)**

Reja:

1. Eski qatlam soʻzlari – tarixiy reallikni shakllantirish vositasi sifatida.
2. Eski qatlam soʻzlarining qoʻllanishi va ahamiyati.

**16-Mavzu: Oʻzbek tili lugʻat tarkibida umumiy va
chegaralangan qatlamlar**

Reja:

1. Umumisteʼmol leksika haqida.
2. Qoʻllanish doirasi chegaralangan qatlam haqida umumiy tushuncha.
3. Dialektal soʻzlar haqida.
4. Adabiy va dialektal leksika munosabati.

17-Mavzu: Terminologik leksika va terminlar haqida

Reja:

1. Terminologik leksika tushunchasi.
2. Termin turlari; ilmiy, professional, ularning turli asos va koʻrinishlari.
3. Terminlarning qoʻllanish sohalari va chegaralanganlik tushunchasi.

**18-Mavzu: Oʻzbek tili leksikasida ijtimoiy
chegaralangan soʻzlar**

Reja:

1. Ijtimoiy chegaralangan soʻzlar qatlami va uning oʻziga xos xususiyatlari.
2. Jargon va argolarning qoʻllanishi.
3. Vulgarizm va varvarizmlar haqida.
4. Tabu va evfemizmlarning oʻrni haqida.

19-Mavzu: Emotsional-ekspressiv va stilistik jihatdan o‘zbek tili leksikasi

Reja:

1. Emotsional-ekspressiv jihatdan o‘zbek tili leksikasi:
  - a) emotsional bo‘yoqsiz so‘zlar;
  - b) emotsional bo‘yoqdor so‘zlar.
2. Stilistik jihatdan o‘zbek tili leksikasi:
  - a) stillararo (betaraf) leksika;
  - b) stilistik xoslangan leksika;
  - s) funksional nutq uslublari haqida.

20-Mavzu: O‘zbek tili frazeologiyasi

Reja:

1. So‘zlar bog‘lanishi va uning turlari. Erkin va turg‘un birikmalar.
2. Frazeologiya haqida umumiy tushuncha.
3. Iboralarda shakl va ma‘no munosabatlari. (polisemiya, sinonimiya, antonimiya, omonimiya).
4. Iboralarning paydo bo‘lish yo‘llari.

21-Mavzu: Iboralarning semantik xususiyatlari haqida

Reja:

1. Frazeologizmning semantik tuzilishi.
2. Iboralarning asosiy ma‘no ko‘rinishlari:
  - a) frazeologik butunliklar;
  - b) frazeologik qo‘shilmalar;
  - d) frazeologik chatishmalar.
3. Iboralarning terminga aylanishi
4. Iboralarning qo‘llanish doirasiga ko‘ra bo‘linishi.

22-Mavzu: Leksikografiya

Reja:

1. Leksikografiya haqida umumiy ma‘lumot.
2. O‘zbek lug‘atchiligi tarixi.
3. Lug‘at turlari:
  - a) ensiklopedik;
  - b) filologik lug‘atlar.
4. Filologik lug‘atlar tasnifi (bir tilli va ko‘p tilli lug‘atlar).

5. Bir tilli lugʻatlarning turlari; izohli, etimologik, imlo, orfoepik, sinonim, omonim, antonim, paronim, morfem, chastotali, chappa, toponim, frazeologik, terminologik va hokazo.

Adabiyotlar:

1. Абдуллаев А. Ўзбек тилида экспрессивликнинг ифодаланиши, Т.: 1987.
2. Асқарова М., Қосимова К., Жамолхонов Ҳ. Ўзбек тили, Т.1989.
3. Бегматов Э.. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари, Т.: 1985.
4. Бозоров О., Ўзбек тилида даражаланиш. Т., “Фан” 1996.
5. Жамолхонов Ҳ. А. Ҳозирги ўзбек адабий тили. 2-қисм. Лексикология ва фразеология. Лексикография. Т., 2004.
6. Йўлдошев Б.. Фразеологик услубият асослари, Самарқанд, 1999.
7. Mengliyev V. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab oʻquvchilari uchun). Т., 2009, 270 б.
8. Маматов А. Фразеологизмлар шаклланишининг назарий асослари. Т.: 1997.
9. Мирзаев М. ва бошқалар. Ўзбек тили, Т.: 1978.
10. Миртожиев М. Ўзбек тилида полисемия, Т.: 1975.
11. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари, Т.: 1995.
12. Расулов Р., Нарзиева М. Лексикологияни ўрганиш Т.: 1992.
13. Раҳматуллаев Ш.. Ўзбек тилининг изоҳли фразеологик луғати. 1978.
14. Раҳматуллаев Ш., Шукуров Р.. Антонимларнинг изоҳли луғати. Т.: 1985.
15. Раҳматуллаев Ш.. Ўзбек тилининг этимологик луғати. Т.1999.
16. Сайфуллаева Р. ва б. Ҳозирги ўзбек адабий тили (Кириш. Фонетика-фонология. Графика. Талаффуз ва имло. Лексикология. Фразеология. Лексикография). Т.,2005.
17. Сафарова Р. Лексик-семантик муносабатнинг турлари, Т.: 1996.

18. Турсунов У. ва бошқалар Ҳозирги ўзбек адабий тили Тошкент: 1975.
19. Тихонов Н., Қўнғуров Р. Ўзбек тилининг терс луғати Самарқанд, 1969.
20. Шорабдурахмонов Ш. ва бошқалар, Ҳозирги ўзбек адабий тили, 1-қисм, Т.: 1980.
21. Шомақсудов А. Ўзбек тили стилистикаси. Т.: 1974.
22. Шукуров Р. Ўзбек тилда антонимлар, Т.: 1982.
23. Қиличев Э. Бадиий тасвирнинг лексик воситалари. Т.: 1982.
24. Қиличев Э.. Ўзбек тили практик стилистикаси, Т.: 1985.
25. Қурбонова М. Ҳозирги замон ўзбек тили. Т., 2002.
26. Қўчқортоев И. Сўз маъноси ва унинг валентлиги, Т.: 1977.
27. Ўзбек тили грамматикаси, 1 том, Тошкент, 1975.
28. Ўзбек тили изоҳли луғати, 1-2 том, Москва, 1981.
29. Ўзбек тили лексикологияси. Т.: 1981.
30. Ўзбек тилининг имло луғати, Т.: 1976.
31. Ҳозирги ўзбек адабий тили, 1-том Т.: 1966.
32. Ҳожиёв А. Ўзбек тили синонимларининг изоҳли луғати. Т.: 1974.
33. Ҳожиёв А. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати Т.: 1985.
34. Ҳожиёв А. ва бошқалар. Ўзбек тили фаол сўзларининг изоҳли луғати. Т: 2001.

III. MORFEMIKA VA SO‘Z YASALISHI

1-Mavzu: So‘zning ma’noli qismlari va uni o‘rganuvchi bo‘lim haqida

Reja:

1. So‘z tarkibini o‘rganuvchi bo‘lim – morfemika haqida ma’lumot.
2. So‘zning ma’noli qismlari o‘zak va affiksial morfemalar
3. Affiksial morfemalar tasnifi.
4. So‘zning morfem strukturasi.

2-Mavzu: Affikslarda shakl va ma’no munosabatlari

Reja:

1. Affiksial omonimiya.
2. Affiksial sinonimiya.
3. Affiksial antonimiya.
4. Affiksial polisemiya.

3-Mavzu: So‘z yasalishi

Reja:

1. O‘zbek tilida so‘z yasalishining asoslari. Tarixiy (diaxron) va hozirgi (sinxron) so‘z yasalishi.
3. So‘z yasalishi strukturasi.
4. Yasama so‘zlar haqida.

4-Mavzu: So‘z yasash usullari haqida

Reja:

1. So‘z yasalishining tarixiy turlari:
  - a) fonetik usul;
  - b) leksik-semantik usul;
  - d) sintaktik usul.
2. So‘z yasalishining asosiy turlari:
  - a) morfologik usuli;
  - b) kompozitsiya usuli;
3. Abbreviatsiya – so‘z yasalishning alohida turi.
4. So‘z yasalishning tarixiy va hozirgi usullari o‘rtasidagi bog‘liqlik xususida.

5-Mavzu: So‘z turkumlarida so‘z yasalishi

Reja:

1. Ot yasalishi, yasama otlar va imlosi:
  - a) affiksatsiya;
  - b) kompozitsiya;
  - d) abbreviatsiya.
2. Fe‘l yasalishi va imlosi:
  - a) affiksatsiya;
  - b) kompozitsiya.
3. Sifat yasalishi va imlosi.
  - a) affiksatsiya;
  - b) kompozitsiya.
4. Ravish yasalishi va imlosi.
  - a) affiksatsiya;
  - b) композиция.

Adabiyotlar:

1. Асқарова М., Қосимова К., Жамолхонов Ҳ. Ўзбек тили, Т.1989.
2. Бегматов Э.. Ҳозирги ўзбек адабий тилининг лексик қатламлари, Т.: 1985.
3. Mengliyev V. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). Т., 2009, 270 b.
4. Мирзаев М. ва бошқалар. Ўзбек тили, Т.: 1978.
5. Неъматов Ҳ., Расулов Р. Ўзбек тили систем лексикологияси асослари, Т.: 1995.
6. Расулов Р., Нарзиева М. Лексикологияни ўрганиш Т.: 1992.
7. Раҳматуллаев Ш.. Ўзбек тилининг этимологик луғати. Т.1999.
8. Турсунов У. ва бошқалар Ҳозирги ўзбек адабий тили Тошкент: 1975.
9. Турсунов У., Мухторов Ж., Раҳматуллаев Ш.. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т, 1975
10. Тихонов Н., Қўнғуров Р. Ўзбек тилининг терс луғати Самарқанд, 1969.
11. Шорабдурахмонов Ш. ва бошқалар, Ҳозирги ўзбек адабий тили, 1-қисм, Т.: 1980.
12. Қиличев Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Бухоро, 2001.
13. Қурбонова М. Ҳозирги замон ўзбек тили. Т., 2002.
14. Қўчқортоев И. Сўз маъноси ва унинг валентлиги, Т.: 1977.
15. Ғуломов А., Тихонов Н., Қўнғуров Р. Ўзбек тилининг морфем луғати. Т.: 1977
16. Ўзбек тили грамматикаси, 1 том, Тошкент, 1975.
17. Ўзбек тили изоҳли луғати, 1-2 том, Москва, 1981.
18. Ўзбек тили лексикологияси. Т.: 1981.
19. Ўзбек тилининг имло луғати, Т.: 1976.
20. Ўзбек тили грамматикаси, 1-том, Т.: 1975
21. Ҳозирги ўзбек адабий тили, 1-том Т.: 1966.
22. Ҳожиёв А. Ҳозирги ўзбек тилида форма ясалиши. Т.: 1979
23. Ҳожиёв А. Ўзбек тилида сўз ясалиши. Т.: 1989
24. Ҳожиёв А. Сўз ясалиш усуллари//Ўзбек тили адабиёти, 1976.

25. Ҳожиёв А. Лингвистик терминларнинг изоҳли луғати.
Тошкент, 1985.

IV. MORFOLOGIYA.

1-Mavzu: Grammatika haqida umumiy ma'lumot

Reja:

1. Grammatikaning predmeti va vazifalari.
2. Morfologiya va sintaksisning o'zaro munosabati.
3. Tilning grammatik qurilishi haqida.

2-Mavzu: O'zbek tilida grammatik ma'no va u bilan bog'liq tushunchalar

Reja:

1. Grammatik ma'no va grammatik shakl haqida.
2. Grammatik ma'no ifodalash usullari;
  - a) affiksatsiya usuli;
  - b) ichki fleksiya;
  - d) qo'shish va takror usullari;
  - e) yordamchi so'zlar;

3-Mavzu: O'zbek tilida so'zlarni turkumlarga ajratish haqida

Reja:

1. So'zlarni turkumlarga ajratishning asosiy prinsiplari:
  - a) umumiy leksik ma'no;
  - b) morfologik belgilar;
  - d) sintaktik vazifa.
2. So'zlarning turkumlarga guruhlanishi:
  - a) mustaqil so'zlar;
  - b) yordamchi so'zlar;
  - d) alohida so'zlar guruhi: undov, modal va taqlid so'zlar.
3. So'zlarning bir turkumdan ikkinchi turkumga o'tishi haqida.
4. So'z turkumlarining o'zaro munosabati.

4-Mavzu: O'zbek tilida ot turkumi

Reja:

1. Ot va uning morfologik belgilari, sintaktik vazifalari.
2. Otning ma'no jihatdan turlari:
  - a) turdosh va atotli otlar;

b) turdosh ot turlari; aniq va mavhum otlar, yakka va jamlovchi otlar.

3. Otlarda son kategoriyasi:

- a) son kategoriyasining ifodalanishi;
- b) birlik va ko‘plikda qo‘llanuvchi otlar;
- d) faqat birlikda qo‘llanuvchi otlar.

5-Mavzu: Otning egalik va kelishik kategoriyalari

Reja:

1. Otning egalik kategoriyasi, ifodalanishi va egalik qo‘shimchalari imlosi.
2. Kelishik kategoriyasi, kelishik va ko‘makchilar munosabati.
3. Bosh kelishik, bosh kelishikdagi otlarning sintaktik vazifasi.
4. Turlanish haqida.

6-Mavzu: O‘zbek tilida qaratqich va tushum kelishigi

Reja:

1. Jo‘nalish, o‘rin-payt, chiqish kelishigida kelgan otlarning ma‘nolari.
2. Kelishik qo‘shimchalari o‘rnida ko‘makchilarning qo‘llanishi.
3. Jo‘nalish, o‘rin-payt, chiqish kelishi shaklida kelgan otlarning sintaktik vazifalari.

8-Mavzu: Otning funksional shakllari

Reja:

1. Otning funksional shakllari haqida tushuncha.
2. Funksional shakl ko‘rinishlari:
  - a) sintetik shakl: kichraytirish-erkalash, hurmat, qarashlilik, o‘rin belgisi, chegara, o‘xshatish shakllari;
  - b) analitik shakl va uning hosil bo‘lishi;
  - d) juft va takroriy shakl.

9-Mavzu: O‘zbek tilida sifat so‘z turkumi

Reja:

1. Sifatning ma‘no turlari. Asliy va nisbiy sifatlar.
2. Sifat darajalari: oddiy, qiyosiy, ozaytirma, orttirma darajalar.
3. Belgining ortiq-kamligini ifodalovchi shakllar.
4. Sifatning sintaktik vazifalari.
5. Sifatlarda subyektiv baho shakli.

10-Mavzu: Sifatlarning tuzilishiga ko‘ra turlari. Sifatlarning otlashishi

Reja:

1. Sifatlarning tuzilish turlari:
2. Sodda va qo‘shma sifatlar.
3. Juft va takror sifatlar.

11-Mavzu: Sifatlarning otlashishi

Reja:

1. Sifatlarning otlashuvi.
2. Otlashishdagi o‘zgarishlar.
3. Otlashishning sintaktik jihatlari.

12-Mavzu: Son so‘z turkumi

Reja:

1. Son turkumi haqida umumiy tushuncha.
2. Sonning semantik va grammatik xususiyatlari.
3. Sonning tuzilishiga ko‘ra turlari.
4. Sonning ma‘no turlari haqida.
5. Sonning sintaktik vazifalari.

13-Mavzu: Miqdor sonlar haqida

Reja:

1. Miqdor sonlarning turlari haqida umumiy tushuncha.
2. Sanoq son va sanoq so‘z.
3. Chama va jamlovchi son.
4. Dona son.
5. Taqsim va kasr son.

14-Mavzu: Tartib sonlar

Reja:

1. Tartib son va uning xususiyatlari.
2. Tartib son ma‘nolari.
  - a) tartib ma‘nosi;
  - b) belgi ma‘nosi
3. Miqdor va tartib sonning munosabati haqida.
4. Sonlarning otlashuvi haqida.

15-Mavzu: Numerativ (hisob so‘z)lar

Reja:

1. Numerativ so‘zlar haqida.
2. Numerativ so‘zlarning qo‘llanishi: tarixiy va hozirgi hisob so‘zlari.
3. Numerativlarning ahamiyati.

16-Mavzu: O‘zbek tilida olmosh

Reja:

1. Olmoshning ma’no va grammatik xususiyatlari.
2. Olmoshlarning boshqa so‘z turkumlariga munosabati: mavhum predmet, belgi, miqdor bildiruvchi olmoshlar.
3. Olmoshlarning turlanishi va sintaktik vazifalari.
4. Olmosh va so‘z yasalishi.

17-Mavzu: Olmoshlarning ma’no turlari

Reja:

1. Kishilik va o‘zlik olmoshlari: ma’nolari, qo‘llanishi.
2. Ko‘rsatish va so‘roq olmoshlari: ma’nolari, qo‘llanishi.
3. Belgilash-jamlash olmoshlari: ma’nosi va qo‘llanishi.
4. Bo‘lishsizlik va gumon olmoshlari: ma’noli, qo‘llanishi.

18-Mavzu: Fe’l so‘z turkumi

Reja:

1. Fe’l-harakat bildiruvchi so‘zlar.
2. Fe’lning ma’no va grammatik xususiyatga ko‘ra turlari:
  - a) mustaqil fellar
  - b) yordamchi fellar: ko‘makchi va to‘liqsiz fellar.
3. Fe’lning juft va takroriy shakllari haqida.
4. Fe’lning sintaktik vazifalari haqida.

19-Mavzu: Fe’lning funksional (vazifa) shakllari

Reja:

1. Fe’lning vazifa shakllari haqida umumiy ma’lumot.
2. Harakat nomi va uning qo‘llanish o‘rinlari.
3. Sifatdosh va uning xususiyatlari.
4. Ravishdosh shakli va uning belgilari.
5. Harakat xususiyatini ko‘rsatuvchi va modal ma’no ifodalovchi shakllar: sintetik va analitik forma.

20-Mavzu: Fe'ning grammatik kategoriyalari. Bo'lishli-bo'lishsizlik

Reja:

1. Fe'ning grammatik kategoriyalari haqida umumiy ma'lumot.
2. Bo'lishli-bo'lishsiz kategoriyasi:
  - a) bo'lishsiz inkor ma'nosi va -ma bo'lishsizlik affiksi haqida;
  - b) "emas", "yo'q" kabi nisbiy so'zlar, "na" bog'lovchisi orqali bo'lishsizlik shaklining ifodalanishi;
  - d) Tuslanmaydigan fe'l shakllarida bo'lishsizlik;
  - e) qo'shma va juft fe'llarda bo'lishsiz shakl.

21-Mavzu: Fe'ning shaxs-son kategoriyasi

Reja:

1. Shaxs-son shakli va uning ma'nolari.
2. Shaxs-son qo'shimchalarining qo'llanishi.
3. Shaxs-son kategoriyasining boshqa fe'l kategoriyalariga munosabati.
4. Tuslanish tushunchasi. Tuslanadigan va tuslanmaydigan fe'llar.

22-Mavzu: Fe'ning nisbat kategoriyasi

Reja:

1. Fe'l nisbatlari haqida.
2. Aniq nisbat.
3. O'zlik va majhul nisbatlar: o'xshash va farqli xususiyatlar.
4. Birgalik va orttirma nisbatlar hamda ularning o'zaro munosabatlari.
5. Obyektli-obyektsiz (o'timli-o'timsiz) fe'llarga fe'l nisbatlarining munosabati haqida.

23-Mavzu: Fe'l mayllari

Reja:

1. Fe'l mayllari haqida.
2. Xabar (aniqlik) mayli.
3. Buyruq-istak mayli va uning ma'nosi.
4. Shart mayli va undan anglashiladigan ma'no munosabatlari.

24-Mavzu: Fe'l zamonlari

Reja:

1. Zamon kategoriyasi haqida.
2. O'tgan zamon fe'li shakllari.
3. Hozirgi zamon fe'llari va uning shakllari.
4. Kelasi zamon fe'li shakllari
5. Fe'l zamonlarining o'zaro munosabati haqida.

25-Mavzu: Ravish so'z turkumi

Reja:

1. Ravishlarning o'ziga xos xususiyatlari haqida.
2. Ravishlarning ot, sifat, son va qisman olmoshlarga yaqinligi.
3. Ravishlarning maxsus yasovchi affikslari haqida.
4. Ravish yasalishining o'ziga xosligi.
5. Ravishning sintaktik vazifasi.

26-Mavzu: Ravishning ma'no turlari

Reja:

1. Holat (tarz) ravishi.
2. Payt va o'rin ravishlari
3. Miqdor-daraja ravishlari.
4. Sabab va maqsad ravishlari.
5. Boshqa so'z turkumlarining ravishga o'tishi.

27-Mavzu: Yordamchi so'z turkumlari. Bog'lovchi

Reja:

1. Yordamchi so'zlar haqida
2. Bog'lovchi va uning turlari.
3. Teng va ergashtiruvchi bog'lovchilar, ularning turlari.
4. Bog'lovchilarning qo'llanish turlari: yakka va takroriy bog'lovchilar.
5. Bog'lovchi o'rnida qo'llanuvchi so'zlar va so'z shakllari haqida.

28-Mavzu: Ko'makchi va uning xususiyatlari

Reja:

1. Ko‘makchilarning ma‘nolariva qo‘llanilishi.
2. Ko‘makchilarning kelishik shakllari bilan munosabati.
3. Ko‘makchilarning turlari: sof ko‘makchi va ko‘makchi otlar.
4. Mustaqil so‘zlarning ko‘makchiga ko‘chishi haqida.

29-Mavzu: Yuklama

Reja:

1. Yuklamaning ma‘no turlari.
  - a) so‘roq va taajjub;
  - b) kuchaytiruv va ta‘kid;
  - d) ayiruv va chegaralov;
  - e) aniqlov va gumon yuklamalari.
2. Yuklamalarning tuzilishiga ko‘ra turlari:
  - a) so‘z-yuklamalar;
  - b) affiks-yuklamalar.
3. Yuklamaning bog‘lovchi o‘rnida qo‘llanishi.

30-Mavzu: Undov so‘zlar

Reja:

1. Undov so‘zlar haqida ma‘lumot.
2. Undovlarning turlari.
  - a) his-hayajon undovlari;
  - b) buyruq-xitob undovlari;
3. Undovlarning sintaktik xususiyatlari.

31-Mavzu: Modal so‘zlar

Reja:

1. Modal ma‘no haqida tushuncha.
2. Modallikning ifodalanishi haqida.
3. Modal so‘zlarning turlari: aniqlik va noaniqlik anglatuvchi modal so‘zlar.
4. Modal so‘zlarning boshqa so‘z turkumlariga munosabati.
5. Modal so‘zlarning sintaktik vazifasi.

32-Mavzu: Taqlidiy so‘zlar

Reja:

1. Taqlid so‘zlar haqidama‘lumot.
2. Taqlid so‘zlarning turlari.
  - a) tovushga taqlid so‘zlar;

- b) holatga taqlid soʻzlar.
- 3. Taqlid soʻzlardan soʻz yasash hodisasi.
- 4. Taqlid soʻzlarning sintaktik vazifasi.

Adabiyotlar:

1. Абдурахмонов Ғ. Ўзбек тили грамматикаси, Т: 1995.
2. Авлакулов Я.И. Ўзбек тили ономастик бирликларининг лингвистик тадқиқи. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2012, 27 б.
3. Азизов А. Тилшуносликка кириш, Т: 1996.
4. Асқарова М. Олмошлар ҳақида баъзи мулоҳазалар //Ўзбек тили ва адабиёти. 1969. 4-сон.
5. Асқарова М., Абдурахмонов Ҳ. Ўзбек тили грамматикасининг практикуми, Т: 1972.
6. Асқарова М. ва бошқалар. Ўзбек тили, Т: 1987.
7. Боровков А., Маърупов З., Шермухаммедов Т. Ўзбек тили грамматикаси. II қисм. Т., 1953.189-б.
8. Ганиева Д.А. Ўзбек тилидаги феълнинг функционал шаклларида синкретиклик ва полифункционаллик. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2012, 26 б.
9. Закирова Ҳ. Р. Эргаштирувчи боғловчи воситаларнинг структур- семантик тадқиқи. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 26 б.
10. Жўраева М. Феъл майллари классификациясига доир // Ўзбек тили ва адабиёти, 2965. 2-сон.
11. Кенжаева С.Э. Ўзбек антропонимларининг семантик ва социолингвистик тадқиқи. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 24 б.
12. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. -М-Л.: 1956. 569 с.
13. Мадраҳимов И. Сўзнинг серқирралиги ва уни таснифлаш асослари. Номз.диссер.автореф., Тошкент, 1994.
14. Маҳмудов Х., Нурмонов А., Собиров А., Набиева., О. Она тили 6-синф учун дарслик. Т.: "Тасвир", 2005.

15. Менглиев Б., Абузалова М. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Қарши, 2005.
16. Mengliyev B. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o'quvchilari uchun). T., 2009, 270 b.
17. Мирзаев М. ва бошқалар. Ўзбек тили, Т.: 1978.
18. Нарзиева М. Ўзбек тилида шахсни ёш жиҳатидан тасвирловчи отларнинг маъно таркиби, Ном. дисс. Т., 1992.
19. Неъматов Ҳ. Феъл унинг форма ва категориялари // Ўзбек тили ва адабиёти, 1972.2-сон.
20. Неъматов Ҳ. Чегара келишиги // Ўзбек тили ва адабиёти, 1974. №4. 38-39-б.
21. Низомиддинова Н. Ҳозирги ўзбек тилида сон, Т: 1970.
22. Нуритдинова Р.С. Ўзбек ономастикаси терминларининг лисоний таҳлили. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2005, 23 б.
23. Нурмонов А. ва б. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Тошкент 2001. 79-80-бетлар.
24. Нурмонов А., Ўзбек тилшунослиги тарихи. Т.: Ўзбекистон, 2002.
25. Нурмонов А., Саримсоқов Б. Тил системасида сўзларнинг туркумларга ажратиш муаммолари // Ўзбек тили ва адабиёти, 1999.
26. Пардаев З.Н. Ўзбек тилида сифатларнинг семантик-услубий хусусиятлари. 10.02.02 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2004, 24 б.
27. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги адабий ўзбек тили (дарслик) Т.: “Университет”, 2006.
28. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги адабий ўзбек тили. Тошкент, 2006.
29. Сайфуллаева Р.ва б. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Тошкент, 2009.
30. Сафаров Ф.С. Ўзбек тилида сон-миқдор микромайдони ва унинг лисоний-нутқий хусусияти. 10.02.02 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2004, 24 б.

31. Содиқова М. Ясама сифатларнинг баъзи хусусиятлари // Ўзбек тили ва адабиёти, 1969, 6-сон.
32. Содиқова М. Ҳозирги ўзбек тилида сифат. Т.: "Фан", 1974.
33. Содиқова М. Феъл стилистикаси. Т: 1975.
34. Степанов Ю.С. Основы общего языкознания.-М., Просвещение, 1975, 21-стр.
35. Тожиев Б. Тилшуносликдаги баъзи муаммолар хақида // Ўзбек тили ва адабиёти, 2004.
36. Тожиев Ё. Ўзбек тилида аффиксал синонимия. Тошкент, «Университет», 1991, 74 б.
37. Турсунов У. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т., 1992.
38. Уракова З. Маскан отларининг луғавий-маъновий гуруҳи ва услубий хусусиятлари. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 26 б.
39. Усмонов С. Умумий тилшунослик.-Т., Ўқитувчи, 1972, 32-б.
40. Фозилов Э. Ўзбек тилининг тарихий морфологияси. Т., 1965.
41. Фузаилов С. Ўзбекистон СССР Фанлар Академияси нашриёти, 1953.
42. Фитрат. Ўзбек тили қоидалари тўғрисида бир тажриба. Самарқанд-Тошкент: Ўздавнашр. 1940. К.
43. Ширинова Н.Д. Ўзбек тилида предметлик ва белги-хусусият маъноларини фарқлаш воситалари. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2010, 23 б.
44. Шоабдурахмонов Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Т.: «Фан», 1980.
45. Шоабдурахмонов Ш. Ўзбек тилида ёрдамчи сўзлар. Т., 1953.
46. Шукуров Ш. Ўзбек тилида феъл майллари тараққиёти. Тошкент, «Фан», 1980, 142 б.
47. Элмурадова Л.Н. Ўзбек тилида даража функционал-семантик майдони (белги даражаси микромайдони). 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий

даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 26 б.

48. Юсупова О.С. Ўзбек тилида олмошларнинг функционал-стилистик хусусиятлари. 10.02.01 – Ўзбек тили ихтисослиги бўйича Филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация автореферати. Тошкент, 2011, 27 б.

49. Ўзбек тили грамматикаси. II том. Тошкент, 1975.

50. Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек тилида вокатив категория, Т: 1972.

51. Қосимхўжаева О. Сўзнинг морфологик таркиби. Т: 1964

52. Қурбонова М. Шакл-вазифавий талқинда субстанциаллик омили // Ўзбек тили ва адабиёти, 1999.

53. Қўчқортоев И. Сўз маъноси ва унинг валентлиги, Т: 1977.

54. Ҳамдамов П. Нумератив сўзларни ўрганиш, “СМ” журнали. 1967, 2-сон.

55. Ҳозирги замон ўзбек тили (Фахри Камол тахрири остида чиққан). Т.: 1957.

56. Ҳожиёв А. Феъл. Т., 1973, 47 б.

57. Ҳожиёв А. Ўзбек тилида кўмакчи феъллар, Т: 1968.

58. Ҳожиёв А. Феълнинг майл турлари хақида // Ўзбек тили ва адабиёти, 1969.

59. Ҳожиёв А. Тўлиқсиз феъл, Т: 1970

60. Ҳожиёв А. Ҳозирги ўзбек адабий тилида форма ясаши, Т: 1979.

61. Ҳожиёв А. Ўзбек тилидаги феълларда нисбат категорияси, Т: 1992

62. Ҳожиёв А., Бегматов Э. Ҳозирги ўзбек адабий тили ва уни ўрганишнинг актуал масалалари // Ўзбек тили ва адабиёти, 1982, 5-сон, 11-17-бетлар.

V. SINTAKSIS

1-Mavzu: O‘zbek tilida sintaktik aloqalar va sintaktik munosabatlar. Sintaktik aloqa vositalari va turlari

Reja:

1. Sintaktik aloqalar haqida.
2. Sintaktik munosabatlar.

3. Sintaktik aloqa vositalari:
  - a) grammatik vositalar;
  - b) leksik-grammatik vositalar;
  - d) pozitsion vosita.

2-Mavzu: O‘zbek tilida sintaktik aloqalarning turlari

Reja:

1. Sintaktik aloqa turlari haqida:
  - a) teng aloqa;
  - b) tobe aloqa
2. Tobe (ergash) aloqa turlari:
  - a) boshqaruv;
  - b) bitishuv;
  - d) moslashuv.

3-Mavzu: O‘zbek tilida so‘z birikmalari

Reja:

1. So‘z birikmasi va uning asosiy xususiyatlari.
2. So‘z birikmalarining tuzilishi jihatdan turlari.
3. So‘z birikmasi turkibidagi so‘zlarning o‘zaro bog‘lanish turlari:
  - a) so‘z shakllari orqali;
  - b) yordamchi so‘zlar orqali;
  - d) so‘z tartibi;
  - e) intonatsiya.

4-Mavzu: So‘z birikmasining boshqa qo‘shilmalarga munosabati

Reja:

1. So‘z birikmasi va so‘z.
2. So‘z birikmasi va qo‘shma so‘z.
3. So‘z birikmasi va tur?un (frazologik) birikmalar.
4. So‘z birikmasi va gap.

5-Mavzu: Gap haqida umumiy ma’lumot

Reja:

1. Til va tafakkur munosabati.
2. Gapning asosiy belgilari.
3. Gapning tuzilishiga ko‘ra turlari:
  - a) sodda gap;
  - b) murakkab sodda gap;

- d) qo'shma gap;
- e) murakkab qo'shma gap;
- f) periodlar.

6-Mavzu: Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Darak gaplar

Reja:

- 1. Gaplarni turlarga ajratish asoslari.
- 2. Darak gapning asosiy belgilari.
- 3. Darak gaplarda intonatsiya.
- 4. Darak gaplardan anglashiladigan mazmun munosabatlari.

7-Mavzu: O'zbek tilida so'roq gaplar

Reja:

- 1. So'roq gaplarning asosiy belgilari
- 2. So'roq gaplarni hosil qiluvchi grammatik vositalar.
- 3. Sof so'roq gaplar.
- 4. Ritorik so'roq gaplar.
- 5. So'roq gaplarda intonatsiya.

8-Mavzu: O'zbek tilida buyruq gaplar

Reja:

- 1. Buyruq gaplarning asosiy belgilari.
- 2. Buyruq gaplarning tuzilish vositalari.
- 3. Buyruq gaplarda intonatsiya
- 4. Buyruq gaplarda tinish belgilarining ahamiyati.

9-Mavzu: His-hayajon ifodalangan gaplar

Reja:

- 1. His-hayajon gaplarning o'ziga xos xususiyatlari.
- 2. His-hayajon gaplarning tuzilishi.
- 3. His-hayajon gaplarning gapning boshqa turlaridan farqi.
- 4. His-hayajon gaplar intonatsiya.

10-Mavzu: Tasdiq va inkor gaplar

Reja:

- 1. Voqelikka munosabatga ko'ra gap turlari.
- 2. Tasdiq va inkor gapning xususiyatlari.
- 3. Tasdiq va inkorni ifodalash vositalari.
- 4. Tasdiq va inkor gaplarda intonatsiya.

11-Mavzu: O‘zbek tilida gap bo‘laklari

Reja:

1. Gapni bo‘laklarga ajratish prinsiplari.
2. Gap bo‘laklarining tuzilish jihatdan turlari.
3. Gap bo‘laklarining so‘z birliklaridan farqi va o‘xshash tomonlari.
4. Gap bo‘laklarining funksional turlari.

12-Mavzu: Ega va uning ifodalanishi

Reja:

1. Eganing asosiy belgi-xususiyatlari.
2. Ega va kesimning o‘zaro munosabati.
3. Eganing ifodalanishi:
  - a) ot va olmosh bilan;
  - b) otlashgan sifat va son orqali;
  - d) harakat nomi va sifatdosh orqali;
  - e) so‘z birikmalari orqali.

13-Mavzu: Kesim va uning ifodalanishi

Reja:

1. Kesimning asosiy belgilari.
2. Kesimning ifodalanishi:
  - a) fe’l-kesimlar;
  - b) ot -kesimlar, bog‘lama.
3. Kesimning tuzilish jihatidan turlari:
  - a) sodda kesimlar;
  - b) birikmali kesimlar.
4. Kesimning ega bilan moslashuvi.
5. Ega va kesim o‘rtasida tinish belgilarining qo‘llanilishi.

14-Mavzu: Ikkinchi darajali bo‘laklar

Reja:

1. O‘zbek tilida ikkinchi darajali bo‘laklar.
2. Ikkinchi darajali bo‘lalarkning gapdagi o‘rni.
3. Ikkinchi darajali bo‘laklarning turlari.

15-mavzu: To‘ldiruvchi va uning ifodalanishi

Reja:

1. To'ldiruvchining asosiy xususiyatlari.
2. Vositasiz va vositali to'ldiruvchilar.
3. To'ldiruvchining ifodalanishi.

15-Mavzu: Hol va uning ifodalanishi

Reja:

1. Holning asosiy xususiyatlari
2. Holning ifodalanishi.
3. Holning mazmun jihatdan turlari:
  - a) ravish holi (tarz holi);
  - b) miqdor-daraja holi;
  - d) sabab holi;
  - e) maqsad holi;
  - f) shart holi;
  - g) o'rin holi;
  - h) payt holi.

16-Mavzu: Aniqlovchi va uning ifodalanishi

Reja:

1. Aniqlovchining asosiy belgilari.
2. Sifatlovchi aniqlovchilar va uning tuzilishi.
3. Qaratqich aniqlovchilar va uning ifodalanishi.
4. Izohlovchi va uning turlari.
5. Izohlovchining aniqlovchidan farqi.

17-Mavzu: Gapning uyushiq bo'laklari

Reja:

1. Uyushiq bo'laklar va ularning ta'rifi.
2. Uyushiq bo'laklarning o'zaro bog'lanish vositalari.
3. Uyushiq bo'laklarning turlari:
  - a) uyushiq ega;
  - b) uyushiq kesim;
  - d) uyushiq to'ldiruvchi;
  - e) uyushiq aniqlovchi;
  - f) uyushiq hol.
4. Uyushiq bo'lakli gaplarda umumlashtiruvchi birliklar.

18-Mavzu: Gapda so'zlar tartibi

Reja:

1. Soʻz tartibi – sintaktik hodisa.
2. Gap boʻlaklarining toʻgʻri va oʻzgargan tartibi (inversiya).
3. Birikmalarda soʻz tartibi.
4. Gap boʻlaklarining tartibi: ega, kesim, toʻldiruvchi, aniqlovchi va holning oʻrni.

19-Mavzu: Oʻzbek tilida ajratilgan boʻlaklar

Reja:

1. Gap boʻlaklarini ajratib koʻrsatishning ahamiyati.
2. Ajratilgan boʻlaklarning xususiyatlari va ajratish sabab va maqsadlari.
3. Ajratilgan boʻlaklarning turlari.

20-Mavzu: Toʻliq va toʻliqsiz gaplar

Reja:

1. Toʻliq sodda gaplar.
2. Toʻliqsiz gap va uning turlari:
  - a) dialogik nutqlar tarkibidagi;
  - b) mustaqil qoʻllanuvchi;
  - d) frazeologik birikma tarzidagi;
  - e) qoʻshma gap tarkibidagi toʻliqsiz gaplar.
3. Toʻliqsiz gaplarning ifodalanishi.

21-Mavzu: Oʻzbek tilida undalmalar

Reja:

1. Undalmaning sintaktik xususiyati.
2. Undalmaning ifodalanishi.
3. Undalmaning tuzilish turlari:
  - a) yigʻiq undalma;
  - b) yoyiq undalma;
  - d) birikmali va uyushuq undalma.

22-Mavzu: Oʻzbek tilida kiritmalar

Reja:

1. Kiritmalar haqida tushuncha.
2. Kiritma vazifasida qoʻllanadigan birliklar.
3. Kiritmalarning tuzilishiga koʻra turlari:

- a) kiritma bo‘laklar;
- b) kiritma birikmalar.

23-Mavzu: Kirish so‘z va kirish gaplar

Reja:

1. Kirish so‘z va uning gapdagi o‘rni.
2. Kirish birikma va uning gapdagi o‘rni
3. Kirish gaplarning tuzilish turlari:
  - a) bir tarkibli;
  - b) ikki tarkibli.
4. Kirish gap va kiritma gaplarning farqi.

24-Mavzu: O‘zbek tilida qo‘shma gaplar

Reja:

1. Qo‘shma gap haqida umumiy ma’lumot.
2. Qo‘shma gaplarning tuzilish vositalari.
3. Qo‘shma gapning turlari:
  - a) bog‘langan qo‘shma gap;
  - b) ergashgan qo‘shma gap;
  - d) bog‘lovchisiz qo‘shma gap;
  - e) murakkab qo‘shma gap.

25-Mavzu: O‘zbek tilida bog‘lovchisiz qo‘shma gaplar

Reja:

1. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap tushunchasi.
2. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap qismlaridan anglashiladigan mazmun munosabatlari:
  - a) payt munosabati;
  - b) qiyoslash;
  - d) izohlash.
3. Bog‘lovchisiz qo‘shma gap qismlarining o‘zaro bog‘lanish yo‘llari va tinish belgilarining qo‘llanishi.

26-Mavzu: Bog‘langan qo‘shma gaplar

Reja:

1. Bog‘langan qo‘shma gap tushunchasi.
2. Bog‘langan qo‘shma gap turlari.

3. Bog‘langan qo‘shma gap qismlaridan anglashiladigan mazmun munosabatlari:

- a) qiyoslash;
- b) biriktiruv;
- d) ayiruv;
- e) sabab-natija, izohlash.

27-Mavzu: O‘zbek tilida ergashgan qo‘shma gaplar

Reja:

1. Ergashgan qo‘shma gap haqida umumiy ma’lumot.
2. Ergash va bosh gaplarning gapdagi o‘rni va ularni farqlovchi belgilar.
3. Ergash va bosh gaplarni biriktiruvchi vositalar.
4. Ergash gapli qo‘shma gap turlari va tasnifi.

28-Mavzu: Ega ergash gaplar

Reja:

1. Ega ergash gaplar haqida tushuncha.
2. Ega ergash gaplarning bosh gapga bog‘lanish usullari.
3. Gapda ergash gaplarning o‘rinlashishi.

29-Mavzu: Kesim ergash gaplar

Reja:

1. Kesim ergash gaplar ta’rifi.
2. Kesim ergash gaplarning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari.
3. Kesim ergash gaplarning o‘rinlashishi.

30-Mavzu: To‘ldiruvchi ergash gapli qo‘shma gaplar

Reja:

1. To‘ldiruvchi ergash gap ta’rifi.
2. To‘ldiruvchi ergash gapning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari.
3. To‘ldiruvchi ergash gaplarda tinish belgilari.

31-Mavzu: Aniqlovchi ergash gapli qo‘shma gaplar

Reja:

1. Aniqlovchi ergash gap ta’rifi.
2. Aniqlovchi ergash gapning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari.
3. Aniqlovchi ergash gaplarda tinish belgilari.

32-Mavzu: Ravish ergash gapli qo‘shma gaplar

Reja:

1. Ravish ergash gap ta’rifi.
2. Ravish ergash gaplarning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari va vositalari.
3. Ravish ergash gaplarning o‘rinlashishi.
4. Ravish ergash gaplarda tinish belgilari.

33-Mavzu: Miqdor-daraja ergash gapli qo‘shma gap

Reja:

1. Miqdor-daraja ergash gaplar ta’rifi.
2. Miqdor-daraja ergash gaplarning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari.
3. Miqdor-daraja ergash gaplarning o‘rinlashishi.
4. Miqdor-daraja ergash gaplarda tinish belgilari.

34-Mavzu: Chog‘ishtirish-o‘xshatish ergash gaplar

Reja:

1. Chog‘ishtirish-o‘xshatish ergash gaplarga ta’rif.
2. Chog‘ishtirish-o‘xshatish ergash gaplarning bosh gapga bog‘lanish yo‘llari.
3. Chog‘ishtirish-o‘xshatish ergash gapli qo‘shma gaplarda qismlarning joylashish tartibi haqida.

35-Mavzu: Payt ergash gapli qo‘shma gaplar

Reja:

1. Payt ergash gap ta’rifi.
2. Bosh va ergash gaplardagi voqea-hodisalarning qay paytda sodir etilishiga ko‘ra ularning bog‘lanish usullari va vositalari.
3. Payt ergash gaplarning o‘rinlashishi.

36-Mavzu: O‘rin ergash gapli qo‘shma gap

Reja:

1. O‘rin ergash gaplar ta’rifi.
2. O‘rin ergash gaplarni bosh gapga bog‘lovchi vositalari.
3. O‘rin ergash gaplarning o‘rinlashishi.

37-Mavzu: Sabab ergash gapli qo‘shma gap

Reja:

1. Sabab ergash gaplar ta'rifi.
2. Sabab ergash gaplarning mazmun munosabatlari: taxmin, gumon tutilgan mazmuni ifodalovchi ergash gaplar.
3. Sabab ergash gapning bosh gapga bog'lanish vositalari.
4. Sabab ergash gaplarning o'rinlashishi.

38-Mavzu: Maqsad ergash gapli qo'shma gap

Reja:

1. Maqsad ergash gaplar ta'rifi.
2. Maqsad ergash gaplarning bosh gapga bog'lanish yo'llari.
3. Maqsad ergash gaplarning o'rinlashishi.

39-Mavzu: Shart ergash gapli qo'shma gap

Reja:

1. Shart ergash gaplar ta'rifi.
2. Real shartni bildiruvchi va gumon tutilgan (irreal) shartni bildiruvchi ergash gaplar.
3. Shart ergash gaplarning bog'lanish vositalari.
4. Shart ergash gaplarning o'rinlashishi.

40-Mavzu: To'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplar

Reja:

1. To'siqsiz ergash gaplarning ta'rifi.
2. To'siqsiz ergash gaplarning bosh gapga bog'lanishi.
3. To'siqsiz ergash gaplarning o'rinlashishi.

41-Mavzu: Natija ergash gapli qo'shma gap

Reja:

1. Natija ergash gaplar ta'rifi.
2. Natija ergash gaplar intonatsiyasi.
3. Natija ergash gaplarning bosh gapga bog'lovchi vositalar.
4. Natija ergash gaplarni o'rinlashishi.

42-Mavzu: Hol tobe qo'shma gap

Reja:

1. Qo'shma gap turlari tasnifi.
2. Bo'lak izohlangan qo'shma gap.
3. Hol turlari bo'yicha ergash gaplar.

43-Mavzu: O'zga gap va uning turlari

Reja:

1. O'zga gap va uning turlari.
  - a) ko'chirma gap;
  - b) o'ziniki bo'lmagan ko'chirma gap;
  - d) o'zlashtirma gaplar.
2. Ko'chirma gap va o'zga ko'chirma gaplar ta'rifi va bir-biridan farqi.
3. Ko'chirma gaplarni hosil qiluvchi vositalar.
4. Ko'chirma gaplarda tinish belgilari va intonatsiya.
5. Ko'chirma va muallif gaplarning joylashish o'rinlari.
6. O'ziniki bo'lmagan ko'chirma gaplarning xususiyatlari.

44-Mavzu: O'zlashtirma gaplar

Reja:

1. O'zlashtirma gaplar ta'rifi.
2. O'zlashtirma gaplarning tuzilishi.
3. Ko'chirma gaplarni o'zlashtirma gaplarga aylantirish yo'llari.
4. O'zlashtirma gaplarda intonatsiya.

45-Mavzu: Ko'chirma gapli qo'shma gaplar

Reja:

1. Ko'chirma gapli qo'shma gaplarning tuzilishi.
2. Ko'chirma gapli qo'shma gaplarda ko'chirma gap.
3. Ko'chirma gapli qo'shma gaplarda muallif gap.

46-Mavzu: O'zbek tilida murakkab qo'shma gaplar

Reja:

1. Murakkab qo'shma gaplar ta'rifi va ularning qo'shma gapdan farqi.
2. Murakkab qo'shma gapning tuzilish jihatdan turlari:
  - a) bog'lanish yo'li bilan;
  - b) ergashish yo'li bilan;
  - d) aralash turdagi.
3. Murakkab qo'shma gapda tinish belgilari.
4. Bog'lanish yo'li bilan tuzilgan murakkab qo'shma gap.

47-Mavzu: Aralash turdagi murakkab qo'shma gaplar

Reja:

1. Aralash turdagi qo'shma gaplarning xususiyatlari.
2. Aralash turdagi qo'shma gap qismlarining bog'lanish yo'llari.
3. Aralash turdagi murakkab qo'shma gaplarda tinish belgilarining ishlatilishi.
4. Periodlar haqida umumiy ma'lumot.

48-Mavzu: O'zbek tilida tinish belgilari

Reja:

1. Punktatsiya haqida umumiy ma'lumot.
2. O'zbek tilida tinish belgilari.
3. Tinish belgilarining tasnifi.
4. O'zbek tili punktatsiyasining asosiy prinsiplari.

49-Mavzu: O'zbek tilida tinish belgilarining ishlatilish o'rinlari

Reja:

1. Nuqta va uning qo'llanish o'rni.
2. Vergul va uning qo'llanish o'rni.
3. So'roq belgisi va uning qo'llanish o'rni.
4. Undov belgisi va uning qo'llanish o'rni.
5. Ikki nuqta va uning qo'llanish o'rni.
6. Ko'p nuqta va uning qo'llanish o'rni.
7. Nuqtali vergul va uning qo'llanish o'rni.
8. Qavs va uning qo'llanish o'rni.
9. Tire va uning qo'llanish o'rni.
10. Qo'shtirnoq va uning qo'llanish o'rni.

Adabiyotlar:

1. Абдурахмонов Ф. Қўшма гап синтаксиси. Т: 1964.
2. Абдурахмонов Ф. Ўзбек тили грамматикаси Т: 1995.
3. Абдурахмонов Ф., Сулаймонов А., Холиёров Ҳ., Омонтурдиев Ж. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Синтаксис. Т: 1979.
4. Асқарова М., Абдурахмонов Ҳ. Ўзбек тили грамматикасининг практикуми. Т: 1972
5. Асқарова М., Қосимова К., Жамолхонов Ҳ. Ўзбек тили Т: 1976 (қайта нашр).
6. Аҳмедов А. Ўзбек тилида гапнинг коммуникатив турлари. Т: 1979.
7. Бўтаева А. Ҳозирги ўзбек адабий тилида тўлиқсиз гаплар. Т: 1978.

8. Маҳмудов Н., Нурмонов А. в.б. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Синтаксис. Т., “Ўқитувчи”, 1995.
9. Mengliyev V. va boshqalar. Ona tili. Qomus (Maktab o‘quvchilari uchun). Т., 2009, 270 б.
10. Мирзаев М., Усмонов С., Расулов И. Ўзбек тили Т: 1978.
11. Назаров К. Ўзбек тили пунктуацияси Т:1976.
12. Назарова С. Бирикмаларда сўзларнинг эркин боғланиш омиллари. Ном. диссер... автореф. - Т., 1997. - 21 б.
13. Назарова С. Сўз бирикмаларининг формал-функционал таҳлили муаммолари // Ўзбек тили ва адабиёти ,2002. 6-сон, 55-57-б.
14. Назарова С. Изоҳловчили бирикмалар // Айюб Ғулом ва ўзбек тилшунослиги (илмий мақолалар тўплами) - Т.: ЎзМУ босмахонаси, 2004. 97-100-б.
15. Неъматов Ҳ., Сайфуллаева Р., Қурбонова М. Ўзбек тили структурал синтаксиси асослари. Т., “Университет”. 1999.
16. Нурмонов А. Ўзбек тили фонологияси ва морфонологияси. Т., “Ўқитувчи”, 1990.
17. Нурмонов А., Расулов Р. Ўзбек тили жадвалларда Т., “Ўқитувчи”. 1993.
18. Нурмонов А., Маҳмудов Н. ва б. Ўзбек тилининг мазмуний синтаксиси. Т., “Фан”, 1992.
19. Нурмонов А., Маҳмудов Н. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси Т: 1995.
20. Нурмонов А., Шаҳобиддинова Ш. ва б. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Морфология. Т., “XXI аср авлоди”, 2001.
21. Расулов И. Ҳозирги ўзбек адабий тилида бир составли гаплар. Т: 1974.
22. Раҳматуллаев Ш. Тил қурилишининг асосий бирликлари. Т., “Университет” 2002.
23. Розикова Г. Ўзбек тилида синтактик полисемия. 10.02.02 - Ўзбек тили ихтисослиги бўйича филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати. Тошкент, 1999, 25 б.
24. Сайфуллаев А. Ҳозирги ўзбек адабий тилида кириш бўлак. Т: 1972.
25. Сайфуллаева Р. Ўзбек тилида кўшма гапларнинг формал- функционал тадқиқи. Т., 1994.

26. Сайфуллаева Р.Р. Ҳозирги ўзбек тилида сўз бирикмалари.Т., 2000.
27. Сайфуллаев Р. Ҳозирги ўзбек адабий тилида гап бўлақларининг семантикаси ва грамматикаси. Т., “Фан”. 2000.
28. Сайфуллаева Р. ва б. Ҳозирги ўзбек адабий тили. Морфология.Т.,2005.
29. Сайфуллаева Р. Ҳозирги ўзбек тилида кўшма гапларнинг субстанцианал (зотий) талқини. Тошкент, «Фан», 2007, 196 б.
30. Тошалиев И. Ҳозирги ўзбек адабий тилида киритма конструкциялар. Т:1976.
31. Турниёзов Н., Турниёзова К. Функционал синтаксисга кириш.Т.,2003.
32. Турниёзов Н. Матн лингвистикаси (Маърузалар матни). Самарқанд,2004
33. Шарипов М. Ҳозирги ўзбек адабий тилида сўз бирикмалари синтаксиси масалалари. Т: 1978.
34. Шокирова Ҳ.Н. Ўзбек тилида кесимлик категорияси:шахс актанти ва унинг нутқий воқеланиши. 10.02.01 - Ўзбек тили ихтисослиги бўйича филол...фанл...номз...илмий даражасини олиш учун тақдим этилган диссертация автореферати. Тошкент, 2009, 27 б.
35. Ўбаева Ф. Ҳозирги ўзбек адабий тилида ҳол категорияси. Т.: 1972.
36. Ўзбек тили грамматикаси, 2 томлик, Т: 1976.
37. Ўринбоев Б. Сўз бирикмаси ва содда гап синтаксисидан лексиялар, Самарқанд, 1990.
38. Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек адабий тили Самарқанд, 2000.
39. Ўринбоев Б. Ўзбек тили сўзлашув нутқ синтаксис масалалари, Т: 1974.
40. Ўринбоев Б. Ҳозирги ўзбек тилида вокатив категория. Т: 1972.
41. Қурбонова М.М. Бош бўлақлар талқинига доир. Т., “Университет” 1998.
42. Қурбонова М.М. Ҳозирги замон ўзбек тили (содда гап синтаксиси учун материаллар). Т., “Университет”, 2002.
43. Ғуломов А., Асқарова М. Ҳозирги ўзбек адабий тили, Т: 1965.

44. Гуломов А., Асқарова М. Ҳозирги ўзбек адабий тили, Т: 1987 (қайта нашр)
45. Ҳозирги ўзбек адабий тили, 2-китоб, Т: 1966.
46. Ҳозирги ўзбек адабий тили, 2-том, Т: 1976

Ilovalar

1-ilova

Talabanning kurs ishi mavzusini biriktirilishi bo'yicha yozadigan arizasining
namunasi

“O‘zbek tilshunosligi” kafedrasini mudiri
dots. A.R.Axmedovga
5A120100 – Filologiya va tillarni
o‘qitish (o‘zbek tili) ta’lim yo‘nalishi
6-2uzb17 guruhi talabasi
_____ dan

ARIZA

Sizdan menga
“ _____ ”
_____ (fanning nomi)
fanidan “ _____ ”
_____ (mavzuning nomi)
_____ ”

mavzusidagi kurs ishini biriktirishga ruxsat berishingizni so‘rayman.

Kurs _____ ishi
_____ (korxonasi nomi)
_____ ma’lumotlari
asosida bajariladi.

_____ / _____ /
sana imzo

Kurs ishi topshiririning namunasi

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
O‘zbek tilshunosligi kafedrası

“*Tasdiqlayman*”
 Kafedra mudiri _____

_____ 20__ yil
 “__” _____

KURS ISHIGA TOPSHIRIQ

1. Talabaga _____
 (famiyasi, ismi, otasining ismi)

2. Mutaxassislik _____
 (mutaxassislik nomi)

3. Fan _____
 (fanning nomi)

4. Kurs ishining mavzusi _____
 (kurs ishi va obyekt nomi)

5. Ish rahbari _____
 (famiyasi, ismi, otasining ismi, ilmiy darajasi va unvoni)

№	Ish mundariyasi (rejasi)	Bajarish muddati
	Kirish	
1		
2		
3		
4		
...		
	Xulosa va takliflar	
	Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati	
	Ilovalar	

6. Ishni bajarish uchun zarur bo‘lgan ma’lumotlar _____

7. Ishni topshirish muddati “__” _____ 20__ yil

8. Kurs ishi rahbari _____
 F.I.Sh. (imzo)

9. Talaba: “Topshiriqni bajarish uchun oldim” _____
 F.I.Sh. (imzo)

10. Topshiriq berilgan sana “__” _____ 20__ yil

Kurs ishining muqovasini rasmiylashtirish namunasi

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI KAFEDRASI**

“Ro‘yxatga olindi”
“O‘zbek tilshunosligi» kafedrası

“ _____ ” _____ 2019-y.

**“HOZIRGI O‘ZBEK ADABIY TILI”
fanidan**

(obyekt nomi qavs ichida)

_____ mavzusidagi

KURS ISHI

BAJARDI: 5A120100 – Filologiya va tillarni
o‘qitish (o‘zbek tili) ta‘lim yo‘nalishi
6-2uzb17 guruhi talabasi

ILMIY RAXBAR:

«O‘zbek tilshunosligi» kafedrası

dostenti _____

Buxoro – 2019

Kurs ishi taqrizining tavsiya etilayotgan tuzilishi

---

1. Mavzuning dolzarbligi va uning ahamiyatining yoritib berilishi.
2. Nazariy savollarning chuqur yoritilganligi.
3. Foydalanilgan amaliy ma'lumotlarning aniqligi va haqqoniyligi.
4. Zamonaviy izlanish usullarining qo'llanilganligi.
5. O'rganilgan savollar tahlilining chuqurligi.
6. Xulosalarning to'g'riligi.
7. Takliflarning amaliy ahamiyati.
8. Amaliyotga joriy etilishi mumkin bo'lgan takliflar hamda tavsiyalarning mavjudligi.
9. Ishda yo'l qo'yilgan mavjud kamchiliklar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar.
10. Kurs ishini himoyaga tavsiya etish yoki himoyaga tavsiya etmaslik bo'yicha xulosa.
11. Taqrizchining familiyasi, ismi va otasining ismi, ilmiy darajasi va unvoni hamda imzosi.
12. Taqriz yozilgan sana.

Kurs ishining baholash mezonlari namunasi.

“*Tasdiqlayman*”
 “O‘zbek tilshunosligi” kafedrasini mudiri
 A.R.Axmedov _____
 “_____” _____ 20__yil

Filologiya va tilmni o‘qitish (o‘zbek tili) ta’lim yo‘nalishidagi
 “Hozirgi o‘zbek adabiy tili” fani bo‘yicha bajarilgan kurs ishining

BAHOLASH MEZONLARI

№	Mezonlar	Maksimal ball
1	Mavzuning dolzarbligi. Ish rejasini mavzuga mos ravishda tuzilishi	0-5
2	Ishning ilmiy-uslubiy yangiliklari va ijodiy (mustaqil va tanqidiy tahlil) yondashish darajasi	0-10
3	Mavzu bo‘yicha ish natijalarini talabalarning ilmiy to‘garaklarida va konferensiyalarida taqdimot etilishi	0-5
4	Ishning matnini rasmiylashtirish (jadval, chizma, grafik va rasmlardan keng foydalanish)	0-20
5	Ishning natijalari bo‘yicha qilingan ilmiy-amaliy xulosalar	0-15
6	Ishning imlo xatolari (orfografiya)	0-5
7	Ishning uslubiy xatolari (stilistik)	0-5
8	Ishning husni xati (kolligrafiya)	0-5
9	Talabanning himoya qilish darajasi. Ishning taqdimoti jarayonidagi mahorati	0-15
10	Ish bo‘yicha berilgan savollarga to‘g‘ri, aniq va to‘liq javob berish	0-10
11	Ish himoyasi taqdimotida axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish	0-5
	Jami:	100

Kurs ishining mazkur baholash mezonlari “2019-yil -yanvar”dagi kafedra yig‘ilishida muhokama qilib ma’qullangan. Bayonnoma №_____

Kurs ishiga beriladigan ilmiy rahbar taqrizi namunasi.

Buxoro davlat universiteti
5A120100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (o‘zbek tili) ta’lim yo‘nalishi
6-2uzb17 guruhi talabasi _____
ning _____

mavzusi bo‘yicha kurs ishiga

T A Q R I Z

Mavzuning

dolzarbligi _____

_____

_____

_____

Yutuqlari _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Kamchiliklar _____

_____

_____

Xulosa(himoyaga tavsiya etiladi, himoyaga tavsiya etilmaydi)

_____

Ilmiy rahbar:

_____

(F.I.Sh., imzo)

MUNDARIJA

1	Kirish	4
2	Kurs ishining rejasini tuzish uchun namunalar	17
3	Kurs ishlari uchun mavzu yoʻnalishi va adabiyotlar	20
4	Ilovalar	69

